

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૨૫] ૫ એસ.સી.આર. ૧૯૮૩ : ૨૦૨૫ આઈએનએસસી ૬૮૪

નોબલ રિસોર્સિસ એન્ડ ટ્રેડિંગ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ

(અગાઉ એન્ડેગ્રો સર્વિસિઝ પ્રા. લિ. તરીકે ઓળખાતી)

વિરુદ્ધ

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

(સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૭૨/૨૦૨૫)

૧૪ મે, ૨૦૨૫

[અભય એસ. ઓકા અને ઉજ્જલ ભુયાન, ન્યાયમૂર્તિઓ]

વિચારણા હેઠળનો મુદ્દો

શું તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર દ્વારા અપવાદરૂપ કલમનો વ્યાપ વધારીને તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા હેઠળ આપવામાં આવેલ લાભોને મર્યાદિત કરી શકાયા હોત; શું અપીલકર્તા દ્વારા આયાત કરવામાં આવેલ ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે; કૃષિ પેદાશ એટલે શું.

હેડનોટ્સ†

કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ – કલમ ૨૫ – ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૮૨ – કલમ ૫ – એક્સપોર્ટ-ઇમ્પોર્ટ (એક્ઝિઝમ) પોલિસી ૨૦૦૨-૨૦૦૭ – અપીલકર્તાને કારણદર્શક નોટિસ પાઠવવામાં આવી હતી કે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા હેઠળની ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ યોજના હેઠળ અપીલકર્તા ક્લૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત પર લાભ મેળવવા માટે હકદાર નથી કારણ કે તે એક કૃષિ પેદાશ હતી, કારણ કે સદર જાહેરનામા હેઠળ કૃષિ અને ડેરી પેદાશોના સ્વરૂપની વસ્તુઓને બાકાત રાખવામાં આવી હતી – આસિસ્ટન્ટ કમિશનર દ્વારા ડ્યુટીની માંગણી મંજૂર કરવામાં આવી – હાઈકોર્ટે માંગણીની વસૂલાત માન્ય રાખી – અપીલકર્તાની એવી દલીલ કે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા દ્વારા આપવામાં આવેલ લાભ ખાતાકીય પરિપત્ર તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ દ્વારા ઘટાડી શકાય નહિ:

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ૧.૧ ખાતું જાહેરનામા પછી પરિપત્ર બહાર પાડીને જાહેરનામામાં નવી શરત ઉમેરી શકે નહીં, જેનાથી મુક્તિ જાહેરનામાનો વ્યાપ મર્યાદિત થાય અથવા તેમાં ઘટાડો થાય – તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર દ્વારા, બોર્ડ તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા હેઠળ અપીલકર્તાને મળેલા લાભોને 'કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સિવાયના' એવી અપવાદરૂપ કલમનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરીને મર્યાદિત કરી શક્યું ન હોત. [પેરા ૩૩, ૩૬]

૧.૨ તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા હેઠળ, જ્યારે એકિઝમ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨.૧(vi) હેઠળ જારી કરાયેલ ડ્યુટી ફી એન્ટાઈટલમેન્ટ ક્રેડિટ પ્રમાણપત્ર સામે કેટલીક વસ્તુઓ ભારતમાં આયાત કરવામાં આવે છે ત્યારે મુક્તિ આપવામાં આવે છે – કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વગેરે ચૂકવવામાંથી મુક્તિ મેળવેલ માલ એટલે મૂડીગત માલ, ઓફિસ સાધનો (કમ્પ્યુટર સિસ્ટમ, સોફ્ટવેર, ફેક્સ મશીન, ટેલિફોન સહિત) અને કૃષિ અને ડેરી સિવાયના કાચો માલ, ઘટકો, મધ્યવર્તી ઉત્પાદનો, વપરાશી વસ્તુઓ અને ભાગો – આમ, કૃષિ અને ડેરી પેદાશોને મુક્તિ પ્રાપ્ત માલમાંથી બાકાત રાખવામાં આવેલ છે – કૃષિ અને ડેરી પેદાશો તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા દ્વારા આવરી લેવામાં આવશે નહીં અને ગુણદોષના આધારે કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વગેરે ચૂકવવાને પાત્ર રહેશે. [પેરા ૨૯]

૧.૩ બીજી બાજુ, ડીજીએફટી દ્વારા મહેસૂલ વિભાગ પાસેથી માંગવામાં આવેલ સ્પષ્ટતા બાદ બોર્ડ દ્વારા તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો કે શું કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો અંગેનો પ્રતિબંધ કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ ઉત્પાદનો પર લાગુ થશે – બોર્ડે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે સ્ટેટસ ધારકો અને સેવા પ્રદાતાઓ માટેની યોજનામાં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સંબંધિત પ્રતિબંધનો અર્થ એ થશે કે ફૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની આયાતની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં – આથી, તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના ત્યારપછીના વહીવટી પરિપત્ર દ્વારા, તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા મુજબ કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનોના બાકાત રાખવામાં આવેલ માલનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરીને ફૂડ ખાદ્ય

તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. [પેરા ૨૯, ૩૦]

૧.૪ કોઈ પરિપત્ર વૈધાનિક રીતે બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાની અસરને દૂર કરી શકે નહીં – આમ, બોર્ડ તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના વહીવટી પરિપત્ર દ્વારા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામામાં નિર્ધારિત 'કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સિવાયના' શબ્દપ્રયોગનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરીને ફૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોનો સમાવેશ કરી શક્યું ન હોત – જો આ સ્વીકારવામાં આવે, તો તે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામામાં વૈધાનિક રીતે પૂરી પાડવામાં આવેલ મુક્તિ પ્રાપ્ત માલમાંથી બાકાત રાખવાની શરતોને ફરીથી લખવા સમાન ગણાશે જે અસ્વીકાર્ય છે – આમ, તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર જ્યાં સુધી તે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામામાં અપવાદરૂપ કલમનો વિસ્તાર કરે છે ત્યાં સુધી તેનું કોઈ કાનૂની પરિણામ નથી – અપીલકર્તા દ્વારા કાચા માલ તરીકે સોયાબીનનો ઉપયોગ કરીને અને ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ ઉત્પાદનમાં પરિણમતી હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ઉત્પાદન છે – ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ કૃષિ પેદાશ નથી – તેથી, અપીલકર્તા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા હેઠળના લાભો માટે હકદાર છે – હાઈકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને આસિસ્ટન્ટ કમિશનરનો હુકમ રદ કરવામાં આવે છે. [પેરા ૩૪, ૩૫, ૫૮, ૬૦]

'ઉત્પાદન'; 'ઉત્પાદન પ્રક્રિયા' – ઉત્પાદનની કસોટી – ઉત્પાદન ગણવા માટેના
આવશ્યક લક્ષણો – સોયાબીનનું ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણની
પ્રક્રિયા, શું ઉત્પાદન ગણાય:

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ઉત્પાદન ગણવા માટે, આવશ્યક લક્ષણો નીચે મુજબ છે: (૧) એક
પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણી હોવી જોઈએ; (૨) મૂળ ચીજવસ્તુ અથવા
કાચો માલ પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણી દ્વારા પરિવર્તનમાંથી પસાર થાય
છે; (૩) પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણીના અંતે, એક નવી ચીજવસ્તુ
અસ્તિત્વમાં આવે છે; (૪) નવી ચીજવસ્તુનું એક અલગ નામ, ગુણધર્મ અથવા
ઉપયોગ હોવો જોઈએ અને તેને હવે મૂળ ચીજવસ્તુ તરીકે ગણી શકાય નહીં; (૫)
તેને મૂળ ચીજવસ્તુથી અલગ ગણવામાં આવવી જોઈએ અને વેપારમાં પણ તે
રીતે માન્યતા મળવી જોઈએ – કસોટી એ નથી કે અંતિમ ઉત્પાદન વપરાશ
યોગ્ય ઉત્પાદન છે કે નહીં – તેથી, હાઈકોર્ટે એવું માનીને ભૂલ કરી હતી કે કારણ
કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ વધુ રિફાઈન કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તેથી, તે
વપરાશયોગ્ય વસ્તુ નથી; તેની કોઈ અલગ ઓળખ નથી – આ ઉત્પાદનની
કસોટી નથી – જ્યારે એમાં કોઈ વિવાદ નથી કે સોયાબીન એક કૃષિ પેદાશ છે,
હાઈકોર્ટે આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના અભિપ્રાયને સમર્થન આપતાં ઠેરવ્યું કે ફૂડ
ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ પણ એક કૃષિ પેદાશ છે – ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એ
સોયાબીનથી ગુણધર્મ અને ઓળખમાં એક અલગ અને વિશિષ્ટ ઉત્પાદન છે, તે
સોયાબીન જેવી સમાન વસ્તુ નથી – અપીલકર્તા દ્વારા કાચા માલ તરીકે
સોયાબીનનો ઉપયોગ કરીને હાથ ધરવામાં આવેલી અને અંતે ફૂડ ડીગમ્ડ

સોયાબીન તેલ ઉત્પાદનમાં પરિણમતી પ્રક્રિયા એ ઉત્પાદન છે. [પેરા ૫૧, ૫૨, ૫૮]

શબ્દો અને શબ્દપ્રયોગો – 'કૃષિ પેદાશ' – અર્થ:

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: જે વસ્તુઓનું ઉત્પાદન સ્થળ ખેતર પર છે અને જે ઉત્પાદન અથવા અન્ય ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓથી વિપરીત કૃષિ કાર્યોમાં રોકાયેલા લોકોની મહેનત દ્વારા સમાજના ઉપયોગ માટેની સ્થિતિમાં લાવવામાં આવે છે; જે પશુપાલન/ખેતીકામ અને જમીનની ખેતીનું સીધું પરિણામ છે; ઉત્પાદન તેની કુદરતી બિન-ઉત્પાદિત સ્થિતિમાં હોય છે – ઉપરોક્ત કસોટી લાગુ કરતાં, કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે તેવા હાઇકોર્ટના મંતવ્ય સાથે સંમત થઈ શકાતું નથી – કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ કૃષિ પેદાશ નથી – તેથી, અપીલકર્તા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા હેઠળના લાભો માટે હકદાર છે. [પેરા ૫૬-૫૮]

ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૯૨ – હેતુ, જણાવેલ. [પેરા ૨૧, ૨૨]

ટાંકવામાં આવેલ કેસ કાયદા

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ દિલ્લી ક્લોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કંપની લિમિટેડ [૧૯૬૩] સપ્લી. ૧ એસ.સી.આર. ૫૮૬ : એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૭૯૧ – અનુસરવામાં આવેલ.

ટાટા ટેલિસર્વિસિઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ (૨૦૦૬) ૧
એસ.સી.સી. ૭૪૬; યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ઇન્ટર કોન્ટિનેન્ટલ, ૨૦૦૮
એસ.સી.સી. ઓનલાઇન એસ.સી. ૨૨; ડેપ્યુટી સીએસટી વિરુદ્ધ પાયો ફૂડ પેકર્સ
[૧૯૮૦] ૩ એસ.સી.આર. ૧૨૭૧ : (૧૯૮૦) સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૭૪; સાન્દુર
માઇક્રો સર્કિટ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, બેલગામ
[૨૦૦૮] ૧૨ એસ.સી.આર. ૭૬ : (૨૦૦૮) ૧૪ એસ.સી.સી. ૩૩૬; કમિશનર
ઓફ ઇનકમ ટેક્સ, ઓરિસ્સા વિરુદ્ધ મેસર્સ એન.સી. બુધરાજા એન્ડ કંપની
[૧૯૯૩] સપ્લી. ૨ એસ.સી.આર. ૧૮૫ : (૧૯૯૪) સપ્લી. ૧ એસ.સી.સી. ૨૮૦;
જય ભગવાન ઓઇલ એન્ડ ફ્લોર મિલ્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [૨૦૦૯]
૭ એસ.સી.આર. ૪૦૯ : (૨૦૦૯) ૧૪ એસ.સી.સી. ૬૩; કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ
એક્સાઇઝ, કાનપુર વિરુદ્ધ મિનરલ ઓઇલ કોર્પોરેશન (૨૦૧૫) ૧૪ એસ.સી.સી.
૬૪ – આધાર રાખવામાં આવેલ.

કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ વિરુદ્ધ સાયનામિડ ઇન્ડિયા લિમિટેડ [૧૯૯૯] ૨
એસ.સી.આર. ૬૦૧ : (૧૯૯૯) ૩ એસ.સી.સી. ૭૨૭ – સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

પી. નારાયણન નાયર વિરુદ્ધ ડૉ. લોકેશન નાયર, એ.આઇ.આર. ૨૦૧૪ કેર.
૧૪૧ – સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ વિરુદ્ધ સ્ટેન્સ અમાલગમેટેડ એસ્ટેટ્સ લિમિટેડ
(૧૯૯૮) ૨૩૨ આઇ.ટી.આર. ૪૪૩; એસ્સેલ માઇનિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ

લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા (૨૦૧૧) ૨૭૦ ઇ.એલ.ટી. ૩૦૬ – સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

ટાંકવામાં આવેલ પુસ્તકો અને સામયિકો

બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, નવમી આવૃત્તિ; સુપ્રિમ કોર્ટ વર્સ એન્ડ ફ્રેન્ડ્સ, ચોથી આવૃત્તિ; પી. રામનાથ ઐયરનું એડવાન્સ્ડ લો લેક્સિકોન, સાતમી આવૃત્તિ – સંદર્ભ લેવામાં આવેલ.

કાયદાઓની યાદી

ધ ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૯૨; ધ કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨.

મુખ્ય શબ્દોની યાદી

એક્સપોર્ટ-ઇમ્પોર્ટ (એકિઝમ) પોલિસી ૨૦૦૨-૨૦૦૭; એકિઝમ પોલિસી; સોયાબીન; ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ; સોયાબીનનું ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણ; ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ કૃષિ પેદાશ નથી; અલગ ઓળખ; નવી ચીજવસ્તુ; ઉત્પાદન; ઉત્પાદન પ્રક્રિયા; કૃષિ પેદાશ; કૃષિ હેતુ; કાચો માલ; વૈધાનિક જાહેરનામું; ખાતાકીય પરિપત્ર; મુક્તિ જાહેરનામું; અપવાદરૂપ કલમનો વ્યાપ વિસ્તૃત કર્યો; કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સિવાયના; ફૂડ ખાદ્ય તેલ; અંતિમ ઉત્પાદન; પ્રક્રિયા; આયાત-નિકાસ; વિદેશ વેપાર નીતિ; કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી

મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનો; ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઇટલમેન્ટ (ડીએફસીઇ)
પ્રમાણપત્ર.

કેસનો ઉદ્ભવ

સિવિલ એપેલેટ જ્યુરિસ્ટિક્શન: સિવિલ અપીલ નં. ૨૫૭૨/૨૦૨૫

અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત હાઇકોર્ટ દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં.
૮૫૯૬/૨૦૦૭ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૦૮.૨૦૧૯ ના ચુકાદા
અને હુકમમાંથી

પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિતિ

અપીલકર્તા તરફે એડવોકેટ્સ:

વિક્રમ એસ. નાનકાણી, વરિષ્ઠ એડવોકેટ, કુમાર વિશાલાક્ષ, હાર્દિક મોઢ, ઉદિત
જૈન, મહકૂઝ અહેસાન નાઝકી.

સામાવાળાઓ તરફે એડવોકેટ્સ:

એસ. દ્વારકાનાથ, શ્રીમતી અર્યના પાઠક દવે, એ.એસ.જી., રૂપેશ કુમાર, વરિષ્ઠ
એડવોકેટ, કુમારી પ્રિયંકા તેરદાલ, સિદ્ધાર્થ સિન્હા, કાર્તિકેય અસ્થાના, રજત
વૈષ્ણવ, ગુરમીત સિંહ મક્કર, રાજ બહાદુર ચાદવ, અશોક પાણિગ્રાહી, શશાંક
બાજપાઈ, રાઘવ શર્મા.

સુપ્રિમ કોર્ટનો ચુકાદો / હુકમ

ચુકાદો

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ઉજ્જલ ભુયાન દ્વારા આપવામાં આવેલ.

વિશેષ પરવાનગી દ્વારા આ અપીલ અમદાવાદ ખાતેની ગુજરાત હાઈકોર્ટ (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'હાઈકોર્ટ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૮૫૯૬/૨૦૦૭ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૫.૦૮.૨૦૧૯ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે કરવામાં આવી છે.

૨. તારીખ ૦૬.૧૨.૨૦૧૯ ના રોજ, આ કોર્ટે વિશેષ રજા અરજી દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબને માફ કર્યો હતો અને નોટિસ જારી કરી હતી. એવો વચગાળાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો કે હાઈકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ વચગાળાનું રક્ષણ ચાલુ રહેશે. તારીખ ૧૨.૦૨.૨૦૨૫ ના હુકમ દ્વારા, રજા મંજૂર કરવામાં આવી છે.

૩. સુસંગત હકીકતો સંક્ષિપ્તમાં નોંધી શકાય છે.

જ. અપીલકર્તા સરકાર માન્યતા પ્રાપ્ત ટુ સ્ટાર એક્સપોર્ટ હાઉસ અને ચોખા, તલ, સોયાબીન મીલ અર્ક વગેરેની નિકાસમાં સંકળાયેલી એક ટ્રેડિંગ કંપની છે. અપીલકર્તાનું અગાઉનું નામ મેસર્સ એન્ડેગ્રો સર્વિસિઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ હતું પરંતુ ત્યારથી તેનું નામ બદલીને નોબલ રિસોર્સિસ એન્ડ ટ્રેડિંગ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ કરવામાં આવ્યું છે.

૫. ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ની એક્સપોર્ટ-ઇમ્પોર્ટ (એક્ઝિમ) પોલિસી હેઠળ, જેમાં ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ (ડીએફસીઈ) પ્રમાણપત્ર હેઠળ ભારતમાં આયાત કરવામાં આવતા માલને મુક્તિ આપવાની જોગવાઈ હતી, અપીલકર્તાને 'કૃષિ/ખાદ્ય પેદાશો' ની શ્રેણી હેઠળ તેના દ્વારા નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદનો સાથે સંબંધ ધરાવતા માલની આયાત માટે આવું પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવ્યું હતું. આ ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'પ્રમાણપત્ર' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) હેઠળ, અપીલકર્તાએ તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૦૬ અને ૨૭.૦૭.૨૦૦૬ ના બે બિલ્સ ઓફ એન્ટ્રી મારફતે આવા પ્રમાણપત્રના આધારે ડ્યુટી મુક્તિનો દાવો કરીને ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત કરી હતી. દાવો કરવામાં આવેલ મુક્તિ એક્ઝિમ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨.૧(vi) મુજબની હતી.

૬. કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ, કચ્છ કમિશનરેટની કચેરી દ્વારા અપીલકર્તાને તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૦૬ ની કારણદર્શક નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ મારફતે ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ યોજના (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'યોજના' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) હેઠળ, અપીલકર્તા ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત પર લાભ મેળવવા માટે પાત્ર નથી કારણ કે તે એક કૃષિ પેદાશ હતી. સદર જાહેરનામા હેઠળ કૃષિ અને ડેરી પેદાશોના સ્વરૂપની વસ્તુઓને બાકાત રાખવામાં આવી હોવાથી, અપીલકર્તા લાગુ પડતી ડ્યુટી ચૂકવવા માટે જવાબદાર હતી. મહેસૂલનો વધુમાં એવો અભિપ્રાય હતો કે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી આયાતનો નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન જૂથ

સાથે સંબંધ હોવો જોઈએ. અપીલકર્તા દ્વારા નિકાસ કરાયેલ માલ પૈકી એક સોયાબીન મીલ અર્ક હતો જ્યારે આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ હતું; આ બંને વચ્ચે કોઈ સંબંધ નહોતો. તેથી આ નોટિસ દ્વારા અપીલકર્તાને વ્યાજ સાથે તમામ લાગુ પડતી ડ્યુટી ચૂકવવા જણાવાયું હતું.

૭. અપીલકર્તાએ તારીખ ૧૪.૦૯.૨૦૦૬ ના રોજ જવાબ દાખલ કરીને કારણદર્શક નોટિસનો પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો. અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે તેના દ્વારા આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન એટલે કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ, કૃષિ અને ડેરી પેદાશ નથી કે જેથી તેને જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ માંથી બાકાત રાખવામાં આવે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે આયાત અને નિકાસ કરાયેલ બંને ઉત્પાદનો એટલે કે અનુક્રમે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ અને સોયાબીન મીલ અર્કને ખાદ્ય પેદાશો તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે. તેથી, આયાત કરાયેલ ઉત્પાદનનો અપીલકર્તા દ્વારા નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ છે. અપીલકર્તાએ તારીખ ૨૮.૦૧.૨૦૦૪ અને ૨૧.૦૪.૨૦૦૪ ના સુધારેલા જાહેરનામાઓ તેમજ હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજરના પેરા ૩.૨.૫ પર આધાર રાખ્યો હતો. અપીલકર્તાએ સમજાવ્યું કે ઉત્પાદનની પ્રક્રિયા દ્વારા, કૃષિ પેદાશ સોયાબીન પોતાની ઓળખ ગુમાવે છે અને ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ નામનું બીજું ઉત્પાદન બને છે જે સ્પષ્ટપણે વેચાણક્ષમ ચીજવસ્તુ છે. તે સિવાય, અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે તે મેટલ્સ એન્ડ મિનરલ્સ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન (એમએમટીસી) મારફતે આયાત કરવામાં આવ્યું હતું. તેથી, તે આ કારણસર પણ યોજના હેઠળ ડ્યુટી મુક્તિ મેળવવા માટે હકદાર હતી.

૮. અપીલકર્તાને તારીખ ૦૮.૧૨.૨૦૦૬ ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણીની તક આપવામાં આવી હતી.

૯. ત્યારપછી, આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (ગ્રુપ-૭), કસ્ટમ્સ હાઉસ, કંડલા (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'આસિસ્ટન્ટ કમિશનર' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૭ નો ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો જેના દ્વારા કારણદર્શક નોટિસમાં ઉઠાવવામાં આવેલી રૂ. ૧,૦૦,૩૮,૩૨૧.૦૦ ની ડ્યુટીની માંગણી માન્ય રાખવામાં આવી હતી. આ પ્રક્રિયામાં અપીલકર્તાને ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઇટલમેન્ટના લાભથી વંચિત રાખવામાં આવી છે.

૧૦. અપીલકર્તા દ્વારા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને હાઇકોર્ટ સમક્ષ આને પડકારવામાં આવ્યો હતો જે આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૮૫૯૬/૨૦૦૭ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી.

૧૧. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે તારીખ ૦૫.૦૮.૨૦૧૯ ના ચુકાદા અને હુકમ (વાદગ્રસ્ત ચુકાદો) દ્વારા માંગણીની વસૂલાત માન્ય રાખીને રિટ અરજી ફગાવી દીધી હતી. ચુકાદો જાહેર થયા પછી, અપીલકર્તા વતી કરવામાં આવેલી અરજ પર, હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે રિટ કાર્યવાહીમાં અગાઉ આપવામાં આવેલ વચગાળાની રાહત ચાર અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે લંબાવી હતી.

૧૨. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, આ કોર્ટે નોટિસ જારી કરતી વખતે હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલ વચગાળાના રક્ષણને લંબાવતી વચગાળાની રાહત આપી હતી.

૧૩. અપીલકર્તા વતી વિદ્વાન વરિષ્ઠ એડવોકેટે શરૂઆતમાં જ રજૂઆત કરી હતી કે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ હેઠળ આપવામાં આવેલી મુક્તિ એ કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૨૫(૧) હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ વૈધાનિક મુક્તિ છે. સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં 'બોર્ડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ એ એક વહીવટી પરિપત્ર છે. વહીવટી પરિપત્ર વૈધાનિક મુક્તિ જાહેરનામાની શરતોમાં સુધારો કરી શકે નહીં અથવા તેનો વ્યાપ ઘટાડી શકે નહીં. તેથી, તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્રની કોઈપણ કાનૂની અસર નથી.

૧૩.૧. વિદ્વાન વરિષ્ઠ એડવોકેટ રજૂઆત કરે છે કે જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ માં 'કૃષિ અને ડેરી પેદાશો સિવાયના' શબ્દપ્રયોગનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોવાથી, તેનો અર્થ કૃષિ પેદાશો જ થવો જોઈએ અને તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર દ્વારા નિર્દેશિત કર્યા મુજબ 'કૃષિ મૂળમાંથી મેળવેલ ઉત્પાદનો' તરીકે નહીં. પરિપત્ર દ્વારા જાહેરનામાનો વ્યાપ સંકુચિત અથવા મર્યાદિત કરી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં, ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ પર મુક્તિ નકારવી તે કાયદેસર રીતે અસ્વીકાર્ય છે.

૧૩.૨. વિદ્વાન પરિષ્ઠ એડવોકેટે ધ્યાન દોર્યું છે કે ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ (ડીજીએફટી) એ ત્યારબાદ તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૦૫ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૨/૨૦૦૪-૨૦૦૬ બહાર પાડીને આયાતકારોને સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન (એસટીસી) અને એમએમટીસી મારફતે ચેપ્ટર હેડિંગ નં. ૧૫ હેઠળ વર્ગીકૃત તમામ પ્રકારના ખાદ્ય તેલની આયાત કરવાની મંજૂરી આપી હતી.

૧૩.૩. વાદગ્રસ્ત ચુકાદાને પડકારતાં, વિદ્વાન પરિષ્ઠ એડવોકેટ રજૂઆત કરે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા આયાત કરાયેલ ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે કારણ કે તે સોયાબીનમાંથી મેળવવામાં આવે છે જે નિર્વિવાદપણે એક કૃષિ પેદાશ છે, તેવું ઠેરવવામાં હાઇકોર્ટે ભૂલ કરી છે. તેમણે સોયાબીનમાંથી ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલના ઉત્પાદનની પ્રક્રિયા ખૂબ જ વિગતવાર સમજાવી છે અને રજૂઆત કરે છે કે કોઈપણ રીતે તેને કૃષિ પેદાશ કહી શકાય નહીં. ઉત્પાદન પ્રક્રિયા દ્વારા, એક વિશિષ્ટ ચીજવસ્તુ અથવા ઉત્પાદનનું નિર્માણ થાય છે એટલે કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ જે સ્પષ્ટપણે એક અલગ ચીજવસ્તુ છે. હાઇકોર્ટે આ પાસાની ઉપેક્ષા કરી હતી. તેમણે 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દપ્રયોગ તરફ પણ ધ્યાન દોર્યું અને રજૂઆત કરી કે એકિઝમ પોલિસીમાં તેની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી ન હોવાથી, સામાન્ય વ્યવહારની કસોટી લાગુ કરવી જોઈએ અને શબ્દકોશની વ્યાખ્યાનો સંદર્ભ લેવો જોઈએ. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે ખેતીની વ્યાખ્યા જમીનની ખેતી કરવી, પાકની લણણી કરવી અને પશુપાલન કરવું તેવા વિજ્ઞાન અને કળા તરીકે કરવામાં આવી છે. જ્યારે સોયાબીન ચોક્કસપણે એક કૃષિ પેદાશ છે, ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ, ભલે રિફાઈન ન થયું હોય અને માનવ વપરાશ માટે યોગ્ય ન હોય, છતાં તેને કૃષિ પેદાશ તરીકે ઓળખાવી શકાય નહીં.

૧૩.૪. વિદ્વાન પરિષ્ઠ એડવોકેટ ભારપૂર્વક જણાવે છે કે સોયાબીનમાંથી ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ મેળવવાની પ્રક્રિયા એ ઉત્પાદન સમાન છે. આ સંદર્ભમાં, તેમણે સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ એક્ટ, ૧૯૪૪ પર આધાર રાખ્યો છે.

૧૩.૫. અન્યથા પણ, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ની એકિઝમ પોલિસી હેઠળ તેમને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ અનુસાર ડીજીએફટી દ્વારા તારીખ ૨૮.૦૧.૨૦૦૪ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૦/૨૦૦૨-૦૭ મારફતે હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ ૧) માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સદર નોટિસ દ્વારા પેરા ૩.૨.૫ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવાયું હતું કે આઈટીસી (એચએસ) ના પ્રકરણ ૧ થી ૨૪ હેઠળની કૃષિ પેદાશોને ડ્યુટી ફ્રી કેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ યોજના હેઠળ હકદારીની ગણતરી માટે ધ્યાને લેવાની મંજૂરી નહોતી. ત્યારપછી, ડીજીએફટીએ તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૦૫ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૨/૨૦૦૪-૨૦૦૬ દ્વારા પેરા ૩.૨.૫ માં વધુ સુધારો કર્યો જેના દ્વારા ડીજીએફટીએ ખાસ બાકાત રાખવામાં આવેલી વસ્તુઓ સિવાયની ચીજવસ્તુઓની યોજના હેઠળ આયાત કરવાની મંજૂરી આપી હતી. સદર જાહેર નોટિસ મારફતે, ડીજીએફટીએ આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ હેડિંગ ૧૫ હેઠળ વર્ગીકૃત તમામ પ્રકારના ખાદ્ય તેલની આયાત કરવાની મંજૂરી આપી હતી પરંતુ માત્ર એસટીસી અને એમએમટીસી મારફતે. પ્રસ્તુત કેસમાં, અપીલકર્તાએ તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૦૬ ના રોજ એમએમટીસી મારફતે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત કરી હતી. તેથી, આ આધારે પણ અપીલકર્તા યોજનાના લાભ માટે હકદાર છે.

૧૩.૬. વિદ્વાન પરિષ્ઠ એડવોકેટ એવી પણ રજૂઆત કરે છે કે આયાત કરાયેલ માલ એટલે કે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલનો અપીલકર્તા દ્વારા

નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન જૂથ સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ છે. યોજના હેઠળના લાયસન્સ મુજબ, આયાતનો નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન સાથે સંબંધ હોવો જોઈએ. અપીલકર્તાએ બિન-બાસમતી ચોખા, તલ, સફેદ ખાંડ અને સોયાબીન મીલ અર્ક જેવી ખાદ્ય પેદાશોની નિકાસ કરી હતી જે સ્પષ્ટપણે ખાદ્ય પેદાશો છે અને સ્ટાન્ડર્ડ ઇનપુટ આઉટપુટ નોર્મ્સ (એસઆઈઓએન) હેઠળ સંબંધિત નંબરો ફાળવવામાં આવ્યા છે. આયાત કરાયેલ માલ કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ છે જે પણ એક ખાદ્ય પેદાશ છે અને નિકાસ કરેલ ઉત્પાદન સાથે સ્પષ્ટ સંબંધ ધરાવે છે. આ પાસાની વિચારણા બોમ્બે હાઈકોર્ટ દ્વારા એસ્સેલ માઈનિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા માં કરવામાં આવી છે. જો કે, વિદ્વાન વરિષ્ઠ એડવોકેટ દયાન દોર્યું હતું કે આ નિર્ણય આ કોર્ટ સમક્ષ પેનિંગ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશનનો વિષય છે. હકીકતમાં, આ કોર્ટે તારીખ ૦૮.૦૧.૨૦૨૫ ના હુકમ દ્વારા એસ્સેલ માઈનિંગ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને પડકારતી સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન સાથે હાલની અપીલને જોડવાની વિનંતીને નકારી કાઢી હતી કારણ કે હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે તે લાગુ પડશે નહીં.

૧૩.૭. બાબતના કોઈપણ દૃષ્ટિકોણથી, વિદ્વાન વરિષ્ઠ એડવોકેટ રજૂઆત કરે છે કે આસિસ્ટન્ટ કમિશનરનો તારીખ ૦૮.૦૧.૨૦૦૭ નો હુકમ અને વાદગ્રસ્ત ચુકાદો કાયદાની દ્રષ્ટિએ સંપૂર્ણપણે અસમર્થનીય છે. આ કોર્ટ દ્વારા તેમાં યોગ્ય રીતે હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી છે.

૧૪. તેનાથી વિપરીત, સામાવાળાઓ વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ રજૂઆત કરે છે કે હાલની અપીલમાં સંકળાયેલો ચોક્કસ પ્રશ્ન એ છે કે શું અપીલકર્તા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ ની શરતો મુજબ કસ્ટમ્સ ડ્યુટી, વધારાની ડ્યુટી અને વિશેષ વધારાની

ડચીટીમાંથી મુકિત મેળવવા માટે હકદાર હતી. તેઓ રજૂઆત કરે છે કે આ મુદ્દા સાથે કામ કરતી વખતે, જાહેરનામામાં દર્શાવેલ શરતને વખતોવખત સુધાર્યા મુજબની ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ની એક્ટિવ પોલિસીના સંદર્ભમાં વાંચવી પડશે. તેમણે તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૦૪ ના ત્યારપછીના જાહેરનામા નં. ૩૮ નો સંદર્ભ આપ્યો જેના દ્વારા નોંધ ૭ દાખલ કરીને એક્ટિવ પોલિસીમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવાયું હતું કે આઈટીસી (એચએસ) ની વસ્તુ ૧ થી ૨૪ હેઠળ આવતી કૃષિ પેદાશોની યોજના હેઠળ આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૧૪.૧. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત એ કૃષિ પેદાશ અથવા કૃષિ મૂળના ઉત્પાદનના સ્વરૂપમાં છે. તે જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ મુજબ યોજના હેઠળના લાભો માટે પાત્ર નથી. તેઓ ભારપૂર્વક જણાવે છે કે આવા ઉત્પાદનની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવી જે અન્યથા કૃષિ ઉત્પાદન છે તે ટેરિફ અવરોધને નબળો પાડવા સમાન ગણાશે.

૧૪.૨. આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન કૃષિ સ્વરૂપનું નથી તેવી અપીલકર્તાની દલીલનું ખંડન કરતાં, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલે હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત ચુકાદાનો સંદર્ભ આપ્યો જેમાં ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે સોયાબીનમાંથી તેલ કાઢવાથી તેની કૃષિ ઓળખ નાશ પામતી નથી.

૧૪.૩. બંને બિલ્સ ઓફ એન્ટ્રીનો સંદર્ભ આપતાં, વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલ રજૂઆત કરે છે કે અપીલકર્તાએ પોતે જ આયાત કરેલ ઉત્પાદનને કસ્ટમ ટેરિફ હેડિંગ (સીટીએચ) ૧૫૦૭૧૦૦૦ હેઠળ વર્ગીકૃત કર્યું હતું જે ઇન્ડિયન ટ્રેડ ક્લાસિફિકેશન (હાર્મોનાઈઝ્ડ સિસ્ટમ) (જેનો

આગળ આઈટીસી (એચએસ) તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે) ના પ્રકરણ ૧૫ હેઠળ આવે છે. આ પ્રકરણ ખાસ કરીને પ્રાણી અથવા વનસ્પતિ ચરબી અને તેલ, તૈયાર ખાદ્ય ચરબી અને પ્રાણી અથવા વનસ્પતિ મીણને આવરી લે છે. આ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન આઈટીસી (એચએસ) ના પ્રકરણ ૧૫ હેઠળ આવે છે અને તેથી, યોજના હેઠળ તેની આયાત કરવાની મંજૂરી નથી.

૧૪.૪. વિદ્વાન એડિશનલ સોલિસિટર જનરલે રજૂઆત કરી હતી કે અપીલકર્તા ખાદ્ય પેદાશો તરીકે બિન-બાસમતી ચોખા (ઈ/૩૮), તલ (ઈ/૯૩), સફેદ ખાંડ (ઈ/૫૨/૭૯) અને સોયાબીન મીલ અર્ક (ઈ/૪૨) ની નિકાસ કરતી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા નિકાસ કરવામાં આવેલ આવા માલનો આયાત કરેલ ઉત્પાદન એટલે કે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ સાથે કોઈ વ્યાપક સંબંધ નહોતો. તેથી, અપીલકર્તાને જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ હેઠળનો લાભ યોગ્ય રીતે નકારવામાં આવ્યો હતો.

૧૪.૫. તેમણે વાદગ્રસ્ત ચુકાદાનો પણ સંદર્ભ આપ્યો જ્યાં હાઈકોર્ટે ઠેરવ્યું છે કે પરીક્ષણ અહેવાલે સ્પષ્ટપણે દર્શાવ્યું હતું કે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ રિફાઈન કર્યા વિના સીધા માનવ વપરાશ માટે યોગ્ય નથી. તેથી, તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૦૫ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૨/૨૦૦૪-૨૦૦૯ નો લાભ, જેના દ્વારા ખાદ્ય તેલની આયાત કરવાની સ્પષ્ટપણે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, તે અપીલકર્તાને ઉપલબ્ધ થશે નહીં.

૧૪.૬. તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ વૈધાનિક જાહેરનામા કરતાં વધી શકે નહીં તેવી અપીલકર્તાની રજૂઆતોનો સંદર્ભ આપતાં, તેઓ રજૂઆત કરે છે કે જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ માં કૃષિ પેદાશોને બાકાત રાખવામાં આવી હતી. તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ દ્વારા તમામ કૃષિ અને ડેરી પેદાશોના વિશિષ્ટ બાકાત અંગે સમજૂતી આપવામાં આવી હતી. પરિપત્રમાં કંઈપણ

નવું ઉમેરવામાં આવ્યું નથી પરંતુ માત્ર જાહેરનામામાં જે અંતર્નિહિત હતું તેને સ્પષ્ટ અને વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૪.૭. તેથી, તેઓ રજૂઆત કરે છે કે અપીલમાં કોઈ ગુણદોષ નથી અને તે ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

૧૫. પક્ષકારોના વિજ્ઞાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર યોગ્ય વિચારણા કરવામાં આવી છે.

૧૬. હાલના વિવાદનું મૂળ તારીખ ૩૦.૦૮.૨૦૦૬ ની કારણદર્શક નોટિસ હોવાથી, તેમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો પર સંક્ષિપ્તમાં નજર નાખવી યોગ્ય રહેશે. નોટિસમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાએ સંબંધિત પ્રમાણપત્રના આધારે કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વગેરેની સંપૂર્ણ મુકિતનો દાવો કરીને બે બિલ્સ ઓફ એન્ટ્રી તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૦૬ અને ૨૭.૦૭.૨૦૦૬ મારફતે કંડલા બંદર પર ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત કરી હતી. કારણદર્શક નોટિસ અનુસાર, જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના પેરા ૫(ii) હેઠળ 'માલ' શબ્દનો અર્થ કૃષિ અને ડેરી પેદાશો સિવાયના કાચો માલ, ઘટકો વગેરે થાય છે. વધુમાં, બોર્ડના પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ માં સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે કૃષિ અને ડેરી પેદાશો અંગેના પ્રતિબંધનો અર્થ એ થશે કે ફૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ અથવા ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. તેથી, અપીલકર્તા દ્વારા આયાત કરાયેલ ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ, જે સીટીએચ

૧૫૦૭૧૦૦૦ હેઠળ આવે છે, તે અપીલકર્તા દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર યોગ્ય ટેરિફ ડ્યુટીને પાત્ર હતું. જો કે, અપીલકર્તાએ પ્રમાણપત્રમાંથી ડ્યુટી ડેબિટ કરાવીને ડ્યુટી મુક્તિનો લાભ મેળવ્યો હતો.

૧૭. અપીલકર્તાએ તારીખ ૧૪.૦૯.૨૦૦૬ ના જવાબ દ્વારા ઉપરોક્ત કારણદર્શક નોટિસનો પ્રત્યુત્તર આપ્યો હતો. અપીલકર્તાએ રજૂઆત કરી હતી કે આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન કૃષિ અને ડેરી પેદાશ નથી કે જેથી તેને જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ માંથી બાકાત રાખવામાં આવે. અપીલકર્તાએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ અને નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન સોયાબીન મીલ અર્ફ બંને ખાદ્ય પેદાશો તરીકે વર્ગીકૃત થયેલ છે. આ ઉપરાંત, અપીલકર્તાએ જણાવ્યું હતું કે તે મેટલ્સ એન્ડ મિનરલ્સ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન (એમએમટીસી) મારફતે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત કરી રહી હતી. જાહેર નોટિસ નં. ૪૨/૨૦૦૪-૨૦૦૯ તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૦૫ ની શરતો મુજબ, ખાદ્ય તેલની આયાત માત્ર સ્ટેટ ટ્રેડિંગ કોર્પોરેશન (એસટીસી) અને એમએમટીસી મારફતે જ માન્ય હતી. તેથી, અપીલકર્તાને યોજના હેઠળના લાભો મેળવવા માટે હકદાર ગણાવી જોઈએ.

૧૮. કારણદર્શક નોટિસ પ્રત્યે અપીલકર્તાના જવાબની વિચારણા કર્યા પછી અને વ્યક્તિગત સુનાવણી આપ્યા પછી, આસિસ્ટન્ટ કમિશનરે તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૭ ના ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ દ્વારા કારણદર્શક નોટિસમાં કરાયેલી માંગણી માન્ય રાખી હતી. આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના તારણો સારાંશમાં નીચે

મુજબ નોંધી શકાય છે: જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ ના પેરા ૫(ii) મુજબ, કૃષિ અને ડેરી પેદાશોને યોજનાના દાયરામાંથી બાકાત રાખવામાં આવી છે. તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ હેઠળ, બોર્ડે સ્પષ્ટતા કરી છે કે આ યોજના હેઠળ કૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ અને ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. આસિસ્ટન્ટ કમિશનરે સોયાબીનમાંથી કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલના ઉત્પાદનની પ્રક્રિયાની તપાસ કરી હતી અને ઠેરવ્યું હતું કે મૂળ ઉત્પાદન સોયાબીન છે જે એક કૃષિ પેદાશ છે. કંડલા ખાતેની સેન્ટ્રલ રેવન્યુ કંટ્રોલ લેબોરેટરી (સીઆરસીએલ) ના સંયુક્ત નિયામકના પરીક્ષણ અહેવાલ મુજબ, આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન કૂડ સોયાબીન તેલ છે જે આ સ્વરૂપમાં માનવ વપરાશ માટે યોગ્ય નથી. તેથી, આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન ખાદ્ય તેલ નથી. વધુમાં, અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલ પ્રમાણપત્ર મુજબ, હકદારી પ્રમાણપત્રના કુલ મૂલ્યની મર્યાદામાં નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન જૂથના કોઈપણ ઉત્પાદન સાથે સંબંધિત માલની આયાત કરવાની મંજૂરી હતી. નિકાસ જૂથનું નામ ૬૭/ખાદ્ય પેદાશો દર્શાવે છે. અપીલકર્તા દ્વારા નિકાસ કરાયેલ માલમાં બિન-બાસમતી ચોખા (ઈ/૩૮), તલ (ઈ/૯૩), સફેદ ખાંડ (ઈ/૫૨/૭૯) અને સોયાબીન મીલ અર્ફ (ઈ/૪૨) નો સમાવેશ થતો હતો જ્યારે આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ હતું. આથી આયાત કરાયેલ માલનો નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન જૂથ સાથે કોઈ વ્યાપક સંબંધ હોવાનું જણાતું નહોતું. તેથી, આસિસ્ટન્ટ કમિશનરે તારણ કાઢ્યું હતું કે અપીલકર્તા કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલની આયાત પર

યોજના હેઠળના લાભો માટે પાત્ર જણાતી નથી. સદર માલ જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ ના દાયરામાંથી બાકાત છે. તેથી, એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાએ ગુણદોષના આધારે લાગુ પડતી ડ્યુટી ચૂકવવી પડશે. પરિણામે, અપીલકર્તા સામે રૂ. ૧,૦૦,૩૮,૩૨૧.૦૦ ની ડ્યુટીની માંગણી ઊભી કરવામાં આવી હતી અને વધુમાં હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો કે કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૨૮એબી હેઠળ ડ્યુટીની ઉપરોક્ત માંગણી પર યોગ્ય દરે વ્યાજ પણ વસૂલવાપાત્ર રહેશે.

૧૯. જો કે તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૭ નો ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૧૨૮ હેઠળ અપીલપાત્ર હુકમ હતો, તેમ છતાં અપીલકર્તાએ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ અરજી દાખલ કરીને હાઇકોર્ટ સમક્ષ તેને પડકાર્યો હતો. રિટ કાર્યવાહીમાં કરવામાં આવેલ પડકાર તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૭ ના ઓર્ડર-ઇન-ઓરિજિનલ તેમજ તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ સામે હતો, જેના દ્વારા જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ માં અપવાદરૂપ કલમનો વિસ્તાર કરીને 'કૃષિ અને ડેરી પેદાશો' શબ્દમાં કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

૧૯.૧. હાઇકોર્ટે વૈકલ્પિક ઉપાયના આધારે અપીલકર્તાની અરજી નકારી નહોતી પરંતુ ગુણદોષના આધારે પડકારની સુનાવણી હાથ ધરી હતી. તારીખ ૦૫.૦૮.૨૦૧૯ ના વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલનું મૂળ તત્વ સોયાબીન છે જે નિર્વિવાદપણે એક કૃષિ પેદાશ છે. હાઇકોર્ટના મતે, સોયાબીનનું ફૂડ

ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણ કરવા માટે હાથ ધરવામાં આવતી પ્રક્રિયા ભલે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા તરીકે ઓળખાવી શકાય પરંતુ જે જોવાનું છે તે એ છે કે કૃષિ પેદાશ તરીકે સોયાબીન એક પ્રાથમિક પેદાશ છે જે તેને વધુ ઉપયોગી અથવા વેચાણક્ષમ બનાવવા માટે એક સરળ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થાય છે; તે કોઈ પણ રીતે અલગ ઓળખ પ્રાપ્ત કરે છે તેમ કહી શકાય નહીં. તેલ કાઢવાથી સોયાબીન પોતાની ઓળખ ગુમાવતું નથી. પરીક્ષણ અહેવાલ મુજબ, ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ જ્યાં સુધી રિફાઇન ન થાય ત્યાં સુધી તેનો માનવ વપરાશ માટે ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. તેથી, હાઇકોર્ટે અપીલકર્તાની એ દલીલ નકારી કાઢી હતી કે હાથ ધરેલી પ્રક્રિયાને કારણે સોયાબીન એક અલગ વેચાણક્ષમ ઓળખ પ્રાપ્ત કરે છે તેમાં કોઈ તથ્ય નથી. આસિસ્ટન્ટ કમિશનરનું એ તારણ કે ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે તેમાં કોઈ ભૂલ કાઢી શકાય નહીં.

૧૯.૨. તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ ના પડકાર અંગે, હાઇકોર્ટે અવલોકન કર્યું કે એક્ઝિમ પોલિસીમાં જણાવાયું હતું કે કૃષિ પેદાશોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. જ્યારે ડીજીએફટી દ્વારા સ્પષ્ટતા માંગવામાં આવી ત્યારે સદર પરિપત્ર બહાર પાડીને સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ ઉત્પાદનોની આયાત કરવાની મંજૂરી નથી.

૧૯.૩. પ્રાથમિક સત્તાધિકારી દ્વારા લેવાયેલા એ અભિપ્રાયમાં પણ હાઇકોર્ટે કોઈ ભૂલ શોધી નહોતી કે આયાત કરાયેલ માલ એટલે કે ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલનો નિકાસ કરાયેલ ઉત્પાદન જૂથ સાથે કોઈ સંબંધ નહોતો. જે નિકાસ કરવામાં આવી હતી તે રાસાયણિક ફેરફારમાંથી પસાર થયા પછીનું સોયાબીન રિફાઇન્ડ તેલ નહોતું પરંતુ માત્ર સોયાબીન મીલ અર્ક હતો જેનો આયાત કરાયેલ ઉત્પાદન એટલે કે ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ સાથે કોઈ સંબંધ નહોતો, જે ફરીથી માનવ વપરાશ માટે યોગ્ય

રિક્ષાઈન્ડ તેલ નથી. તેથી, ભલે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ એમએમટીસી મારફતે આયાત કરવામાં આવ્યું હોય, તો પણ તે અપીલકર્તા માટે કોઈ મદદરૂપ થશે નહીં. તેથી, હાઈકોર્ટે સંબંધિત બિલ્સ ઓફ એન્ટ્રીના સંદર્ભમાં તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ હેઠળ અપીલકર્તાને યોજનાના લાભથી વંચિત રાખતા આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના તારીખ ૦૮.૦૧.૨૦૦૭ ના હુકમની પુષ્ટિ કરી હતી.

૨૦. હાઈકોર્ટે દ્વારા લેવાયેલા અભિપ્રાયની શુદ્ધતા અથવા અન્યથા તપાસ કરીએ તે પહેલાં, સંબંધિત કાનૂની જોગવાઈઓ, વૈધાનિક અથવા અન્યથા, ની સમીક્ષા કરવી યોગ્ય રહેશે.

૨૧. ભારતમાં આયાતને સરળ બનાવીને અને ભારતમાંથી નિકાસમાં વધારો કરીને વિદેશી વેપારના વિકાસ અને નિયમન માટે અને તેની સાથે જોડાયેલી અથવા તેને આનુષંગિક બાબતો માટે જોગવાઈ કરવા માટે, ધ ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) એક્ટ, ૧૯૮૨ (જે હવે પછી સંક્ષિપ્તમાં '૧૯૮૨ નો કાયદો' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ઘડવામાં આવ્યો હતો. કલમ ૫ વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડવાની જોગવાઈ કરે છે. તે જણાવે છે કે કેન્દ્ર સરકાર, વખતોવખત, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામું બહાર પાડીને વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડી શકે છે અને તેની જાહેરાત કરી શકે છે અને તે જ રીતે આવી નીતિમાં સુધારો પણ કરી શકે છે. ૧૯૮૨ ના કાયદાની કલમ ૬(૧) હેઠળ, કેન્દ્ર સરકાર ૧૯૮૨ ના કાયદાના હેતુઓ માટે કોઈપણ વ્યક્તિને ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ (ડીજીએફટી) તરીકે નિયુક્ત કરી શકે છે. વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડવામાં કેન્દ્ર સરકારને સલાહ

આપવાની ડીજીએફટીની ફરજ રહેશે અને તે નીતિના અમલ માટે તેઓ જવાબદાર રહેશે.

૨૨. ૧૯૯૨ ના કાયદાની કલમ ૫ દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓની રૂએ, કેન્દ્ર સરકારે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૨ થી અમલમાં આવતી ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ના સમયગાળા માટેની એક્સપોર્ટ એન્ડ ઈમ્પોર્ટ (એકિઝમ) પોલિસી જાહેર કરી હતી. પેરા ૧.૧ માં સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે કેન્દ્ર સરકાર જાહેર હિતમાં એકિઝમ પોલિસી, ૨૦૦૨-૨૦૦૭ માં કોઈપણ સુધારો કરવાનો અધિકાર અનામત રાખે છે. આવો સુધારો ભારતના ગેઝેટમાં પ્રકાશિત જાહેરનામા દ્વારા કરવામાં આવશે.

૨૨.૧. પેરા ૨.૪ હેઠળ, ડીજીએફટી, કોઈપણ કેસ અથવા કેસોના વર્ગમાં, અન્ય બાબતોની સાથે એકિઝમ પોલિસી, ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ના અમલીકરણના હેતુઓ માટે નિકાસકાર અથવા આયાતકાર દ્વારા અથવા કોઈપણ લાયસન્સિંગ અથવા અન્ય કોઈપણ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે. આવી પ્રક્રિયાઓ હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ-૧) વગેરેમાં સમાવિષ્ટ કરવામાં આવશે અને જાહેર નોટિસ દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવશે. હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ-૧) એ એકિઝમ પોલિસીનું પૂરક છે અને તેમાં સુસંગત પ્રક્રિયાઓ અને એકિઝમ પોલિસીની વિવિધ યોજનાઓ હેઠળ લાભ મેળવવાની પ્રક્રિયા સહિતની અન્ય વિગતો શામેલ છે.

૨૨.૨. એકિઝમ પોલિસી ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ના પેરા ૨.૪ હેઠળ આપવામાં આવેલી સત્તાઓની રૂએ, ડીજીએફટીએ તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૦૨ ની જાહેર નોટિસ નં. ૧/૨૦૦૨-૨૦૦૭ દ્વારા હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ-૧) ની જાહેરાત કરી જે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૨ થી અમલમાં આવી હતી. પેરા

૩.૨ સ્ટેટસ ધારકો માટે ડ્યુટી ફી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટની જોગવાઈ કરે છે. પેરા ૩.૨.૫ નીચે મુજબ વંચાય છે:

૩.૨.૫ નિકાસના એફઓબી મૂલ્યમાં (મુક્ત વિદેશી હૂંડિયામણમાં) ૨૫% થી વધુ વાર્ષિક વૃદ્ધિ ધરાવતા સ્ટેટસ ધારકો ઓછામાં ઓછું વાર્ષિક રૂ. ૨૫ કરોડનું નિકાસ ટર્નઓવર (મુક્ત વિદેશી હૂંડિયામણમાં) પ્રાપ્ત કરવાની શરતે ડ્યુટી ફી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટની સુવિધા માટે હકદાર રહેશે. આવા સ્ટેટસ ધારકો નિકાસમાં થયેલી વૃદ્ધિના ૧૦% સુધીના ડ્યુટી ફી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર માટે હકદાર રહેશે.

તદનુસાર, જે સ્ટેટસ ધારકો વર્ષ ૨૦૦૨-૦૩ માં કરેલી નિકાસની સરખામણીમાં વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ માં નિકાસમાં ૨૫% થી વધુ વૃદ્ધિ (મુક્ત વિદેશી હૂંડિયામણમાં) પ્રાપ્ત કરશે, ઓછામાં ઓછી રૂ. ૨૫ કરોડની નિકાસની શરતે (મુક્ત વિદેશી હૂંડિયામણમાં), તેઓ નિકાસમાં થયેલી વૃદ્ધિના ૧૦% ના દરે ડ્યુટી ફી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર માટે હકદાર રહેશે.

ડ્યુટી ફી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટનો ઉપયોગ મૂડીગત માલ, ઓફિસ સાધનો અને ઇનપુટ્સની આયાત માટે થઈ શકે છે, જો તે આઈટીસી (એચએસ) હેઠળ મુક્તપણે આયાત કરવા યોગ્ય હોય. આવો માલ બિન-તબદીલીપાત્ર રહેશે. આવા એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર સામે આયાત કરવામાં આવેલ માલનો ઉપયોગ સ્ટેટસ ધારક અથવા તેના સહાયક ઉત્પાદક/જોબ વર્કર દ્વારા કરવામાં આવશે, જો સહાયક ઉત્પાદક/જોબ વર્કરનું નામ અને સરનામું આરએલએ દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર પર સમર્થન કરાયેલ હોય.

૨૨.૩. એક્ઝિમ પોલિસી ૨૦૦૨-૨૦૦૭ નું પ્રકરણ ૩ પ્રોત્સાહક પગલાં સાથે સંબંધિત છે. પેરા ૩.૭.૨.૧ સ્ટેટસ ધારકો માટે વિશેષ વ્યૂહાત્મક

પેકેજ પૂરા પાડે છે. પેરા ૩.૭.૧ માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે વેપારી તેમજ ઉત્પાદક નિકાસકારો, સેવા પ્રદાતાઓ, નિકાસ લક્ષી એકમો અથવા વિશિષ્ટ આર્થિક ક્ષેત્રો (SEZ) અથવા કૃષિ નિકાસ ક્ષેત્રો અથવા ઇલેક્ટ્રોનિક હાર્ડવેર ટેકનોલોજી પાર્ક્સ અથવા સોફ્ટવેર ટેકનોલોજી પાર્ક્સમાં સ્થિત એકમો આવા સ્ટેટસ પ્રમાણપત્ર માટે પાત્ર રહેશે. પેરા ૩.૭.૨.૧ જણાવે છે કે સ્ટેટસ ધારકો તેમાં ઉલ્લેખિત નવી/વિશેષ સુવિધાઓ માટે પાત્ર રહેશે. આ કેસમાં, આપણે કલમ (vi) સાથે સંબંધિત છીએ જે આ પ્રમાણે વંચાય છે:

(vi) નિકાસના એક્ઝોબી મૂલ્યમાં (મુક્ત વિદેશી ટૂંડિયામણમાં) ૨૫% થી વધુ વૃદ્ધિ ધરાવતા સ્ટેટસ ધારકો માટે ડ્યુટી ફ્રી આયાત એન્ટાઇટલમેન્ટ, ઓછામાં ઓછા વાર્ષિક રૂ. ૨૫ કરોડના નિકાસ ટર્નઓવર (મુક્ત વિદેશી ટૂંડિયામણમાં) ની શરતે. ડ્યુટી ફ્રી એન્ટાઇટલમેન્ટ નિકાસમાં થયેલી વૃદ્ધિના ૧૦% રહેશે. આવા એન્ટાઇટલમેન્ટનો ઉપયોગ તેમના પોતાના કારખાના માટે અથવા સહયોગી/સહાયક ઉત્પાદક/જોબ વર્કરના કારખાના માટે મૂડીગત માલ, ઓફિસ સાધનો અને ઇનપુટ્સની આયાત માટે થઈ શકે છે. એન્ટાઇટલમેન્ટ/માલ બિન-તબદીલીપાત્ર રહેશે.

૨૩. હવે આપણે ધ કસ્ટમ્સ એક્ટ, ૧૯૬૨ (જેનો અગાઉ 'ધ કસ્ટમ્સ એક્ટ' તરીકે ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે) પર આવીએ. કલમ ૨૫ ની પેટા-કલમ (૧) સુસંગત છે અને આ પ્રમાણે વંચાય છે:

૨૫. ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવાની સત્તા.-(૧) જો કેન્દ્ર સરકારને સંતોષ થાય કે જાહેર હિતમાં તેમ કરવું જરૂરી છે, તો તે, સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા, સામાન્ય રીતે સંપૂર્ણપણે અથવા આવી શરતોને આધીન (જે કિલયરન્સ પહેલાં અથવા પછી પૂર્ણ કરવાની હોય) જે

જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી હોય, કોઈપણ નિર્દિષ્ટ વર્ણનના માલને તેના પર લાગુ પડતી કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગમાંથી મુક્તિ આપી શકે છે.

૨૩.૧. આમ ઉપરોક્ત જોગવાઈ જે પૂરી પાડે છે તે એ છે કે જો કેન્દ્ર સરકારને સંતોષ થાય કે જાહેર હિતમાં તેમ કરવું જરૂરી છે, તો તે સત્તાવાર ગેઝેટમાં જાહેરનામા દ્વારા સામાન્ય રીતે સંપૂર્ણપણે અથવા જાહેરનામામાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવી શરતોને આધીન, કોઈપણ નિર્દિષ્ટ વર્ણનના માલને તેના પર વસૂલવાપાત્ર કસ્ટમ્સ ડ્યુટીના સંપૂર્ણ અથવા કોઈપણ ભાગમાંથી મુક્તિ આપી શકે છે.

૨૪. કસ્ટમ્સ એક્ટની કલમ ૨૫ ની પેટા-કલમ (૧) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાઓની રૂએ, કેન્દ્ર સરકારે જાહેર હિતમાં તેમ કરવું જરૂરી હોવાનો સંતોષ થતાં, તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ નું જાહેરનામું નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ બહાર પાડ્યું હતું, જેમાં એકિઝમ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨.૧(vi) હેઠળ જારી કરાયેલ ડ્યુટી ફ્રી એન્ટાઈટલમેન્ટ ક્રેડિટ પ્રમાણપત્ર સામે ભારતમાં આયાત કરવામાં આવતા માલને કસ્ટમ્સની સંપૂર્ણ ડ્યુટી, વધારાની ડ્યુટી અને વિશેષ વધારાની ડ્યુટીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી હતી, તે શરતોને આધીન કે આ પ્રમાણપત્ર લાયસન્સિંગ સત્તાધિકારી દ્વારા એકિઝમ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨ માં નિર્દિષ્ટ સ્ટેટસ ધારકને આપવામાં આવ્યું હોય અને સદર પ્રમાણપત્ર અને તેની સામે આયાત કરાયેલ માલ તબદીલ અથવા વેચવામાં ન આવ્યો હોય. પેરા ૩ મૂડીગત માલ સાથે સંબંધિત છે જેની સાથે આપણે આ અપીલમાં સંબંધિત નથી. જો કે, સદર પ્રમાણપત્ર મુક્તિ સિવાય માલ પર લાગુ પડતી ડ્યુટીના ડેબિટ માટે

કિલયરન્સ સમયે કસ્ટમ્સના યોગ્ય અધિકારી સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે. વધુમાં, સદર પ્રમાણપત્ર સામેની આયાત સદર જાહેરનામાના પેરા ૫ માં દર્શાવેલ દરિયાઈ બંદરો મારફતે હાથ ધરવામાં આવવી જોઈએ. પેરા ૫(ii) સુસંગત છે અને નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવે છે:

(૫)	***	***	***	***
(I)	*	*	*	*
	*			*

(ii) માલ એટલે –

(એ) મૂડીગત માલ;

(બી) ઓફિસ સાધનો (કમ્પ્યુટર સિસ્ટમ, સોફ્ટવેર, ફેક્સ મશીન, ટેલિફોન સહિત); અને

(સી) કૃષિ અને ડેરી પેદાશો સિવાયના કાચો માલ, ઘટકો, મધ્યવર્તી ઉત્પાદનો, વપરાશી વસ્તુઓ અને ભાગો;

૨૫. ત્યારપછી, સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સે તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ બહાર પાડ્યો હતો જેમાં જણાવાયું હતું કે ડીજીએફટીએ મહેસૂલ વિભાગ પાસેથી સ્પષ્ટતા માંગી હતી કે શું કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સંબંધિત પ્રતિબંધ કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ ઉત્પાદનો પર લાગુ થશે. સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ (બોર્ડ) એ સ્પષ્ટતા કરી હતી કે યોજના હેઠળ નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો

સંબંધિત પ્રતિબંધનો અર્થ એ થશે કે કૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં. તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્રનો સુસંગત ભાગ આ પ્રમાણે વંચાય છે:

૪. તેથી, પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવે છે કે સ્ટેટસ ધારકો અને સેવા પ્રદાતાઓ માટેની ડીએફસીઈસી યોજનામાં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સંબંધિત પ્રતિબંધનો અર્થ એ થશે કે કૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૨૬. ભારત સરકારના વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયના વાણિજ્ય વિભાગે તારીખ ૨૮.૦૧.૨૦૦૪ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૦ (આરઈ-૨૦૦૩)/૨૦૦૨-૨૦૦૭ બહાર પાડી હતી જેમાં અન્ય બાબતોની સાથે હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ ૧) ના પેરા ૩.૨.૫ ની નીચે નીચે મુજબ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું:

૩. હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ ૧) ના પેરા ૩.૨.૫ મુજબ નીચેની વસ્તુઓને સ્ટેટસ ધારકો માટે ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર હેઠળ આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં:

એ. આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૧ થી ૨૪ હેઠળ આવતી કૃષિ પેદાશો.

૨૭. ત્યારપછી, વાણિજ્ય વિભાગે તારીખ ૨૧.૦૪.૨૦૦૪ નું જાહેરનામું નં. ૩૮/(આરઈ-૨૦૦૩)/૨૦૦૨-૨૦૦૭ બહાર પાડીને ૨૦૦૨-૨૦૦૭ ની એક્ટિવ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨.૧ માં નોંધ ૭ દાખલ કરી હતી જે આ પ્રમાણે વંચાય છે:

નોંધ ૭ – સ્ટેટસ ધારકો માટે ડ્યુટી ફ્રી ક્રેડિટ એન્ટાઈટલમેન્ટ પ્રમાણપત્ર હેઠળ નીચેની વસ્તુઓની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં:

કૃષિ પેદાશો, જે આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૧ થી ૨૪ હેઠળ આવે છે.

૨૮. છેવટે, ડીજીએફટીએ તારીખ ૦૬.૦૧.૨૦૦૫ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૨/૨૦૦૪-૨૦૦૯ બહાર પાડીને હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ ૧) માં નીચે મુજબના સુધારા કર્યા હતા:

તારીખ ૨૮.૦૧.૨૦૦૪ ની જાહેર નોટિસ નં. ૪૦(આઈ-૨૦૦૩)/૨૦૦૨-૨૦૦૭ ના સબ પેરા-૩ માં નીચે મુજબ સુધારો કરવામાં આવશે:

હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજર્સ (વોલ્યુમ ૧) ના પેરા ૩.૨.૫ મુજબ, નીચે દર્શાવેલ સિવાય આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૧ થી ૨૪ માં સૂચિબદ્ધ કૃષિ પેદાશોની આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે:

(૧) આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૭ હેઠળ ૩૦% થી વધુ ડ્યુટી ધરાવતા લસણ, પટાણા અને અન્ય તમામ શાકભાજી.

(૨) આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૮ હેઠળ ૩૦% થી વધુ ડ્યુટી ધરાવતા નાળિયેર, સોપારી, નારંગી, લીંબુ, તાજી દ્રાક્ષ, સફરજન અને નાસપતી અને અન્ય તમામ ફળો.

(૩) આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૯ હેઠળ ૩૦% થી વધુ ડ્યુટી ધરાવતા તમામ મસાલા (લવિંગ સિવાય).

(૪) આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૯ મુજબ ચા, કોફી અને મરી.

(૫) આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૧૨ હેઠળના તમામ તેલીબિયાં.

વધુમાં, આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૪૦ મુજબ કુદરતી રબરની પણ યોજના હેઠળ આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

આયાત અને નિકાસ વસ્તુઓના આઈટીસી (એચએસ) વર્ગીકરણના પ્રકરણ ૧૫ હેઠળ વર્ગીકૃત તમામ ખાદ્ય તેલની આયાત આ યોજના હેઠળ માત્ર એસટીસી અને એમએમટીસી મારફતે જ માન્ય રહેશે.

૨૯. આપણે જોયું તેમ, તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ દ્વારા એકિઝમ પોલિસીના પેરા ૩.૭.૨.૧(vi) હેઠળ જારી કરાયેલ ડ્યુટી ફ્રી એન્ટાઈટલમેન્ટ ક્રેડિટ પ્રમાણપત્ર સામે જ્યારે કેટલીક વસ્તુઓ ભારતમાં આયાત કરવામાં આવે છે ત્યારે મુક્તિ આપવામાં આવે છે. કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વગેરે ચૂકવવામાંથી મુક્તિ મેળવેલ માલ એટલે મૂડીગત માલ, ઓફિસ સાધનો (કમ્પ્યુટર સિસ્ટમ, સોફ્ટવેર, ફેક્સ મશીન, ટેલિફોન સહિત) અને **કૃષિ અને ડેરી સિવાયના** કાચો માલ, ઘટકો, મધ્યવર્તી ઉત્પાદનો, વપરાશી વસ્તુઓ અને ભાગો. આમ, કૃષિ અને ડેરી પેદાશોને મુક્તિ પ્રાપ્ત માલમાંથી બાકાત રાખવામાં

આવ્યા છે. કૃષિ અને ડેરી પેદાશો તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા દ્વારા આવરી લેવામાં આવશે નહીં અને ગુણદોષના આધારે કસ્ટમ્સ ડ્યુટી વગેરે ચૂકવવાને પાત્ર રહેશે.

૩૦. જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩-કસ્ટમ્સ માં **કૃષિ અને ડેરી પેદાશોને બાકાત** રાખવા ઉપરાંત, બોર્ડ દ્વારા તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો જેમાં સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી હતી કે સ્ટેટસ ધારકો માટેની ડીએફસીઈસી યોજનામાં નિર્દિષ્ટ કર્યા મુજબ કૃષિ અને ડેરી ઉત્પાદનો સંબંધિત પ્રતિબંધનો અર્થ એ થશે કે **ફૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોની** આયાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

૩૧. ટાટા ટેલિસર્વિસિઝ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ કસ્ટમ્સ માં આ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે પરિપત્ર સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ એક્સાઈઝ એન્ડ કસ્ટમ્સ પર બંધનકર્તા છે, પરંતુ તે આ કોર્ટને કાયદાનું સાચું અર્થઘટન કરતાં અટકાવતું નથી.

૩૨. તેથી, વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો પ્રથમ પ્રશ્ન એ છે કે શું તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના વહીવટી પરિપત્ર દ્વારા અપવાદરૂપ કલમનો વિસ્તાર કરીને તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા હેઠળ આપવામાં આવેલ લાભોને મર્યાદિત કરી શકાયો હોત?

૩૩. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ ઇન્ટર કોન્ટિનેન્ટલ માં આ કોર્ટની બે-જજની બેંચ તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૦૨ ના જાહેરનામા નં. ૧૭/૨૦૦૨-કસ્ટમ્સ ના સંદર્ભમાં સમાન પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી રહી હતી. જાહેરનામા પછી, ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ (ડીજીએફટી) દ્વારા તારીખ ૨૮.૦૧.૨૦૦૪ ના રોજ એક પરિપત્ર બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો જેમાં જાહેરનામામાં શરત દાખલ કરવામાં આવી હતી જે મૂળ જાહેરનામામાં નહોતી. હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે જાહેરનામાથી વિપરીત હોવાથી પરિપત્ર ટકી શકે નહીં કારણ કે તે જાહેરનામાને ઓવરરાઇડ કરી શકે નહીં. આ કોર્ટે હાઇકોર્ટના દૃષ્ટિકોણ સાથે સંમતિ દર્શાવી હતી અને આ પ્રમાણે ઠેરવ્યું હતું:

૬. અમે હાઇકોર્ટે દ્વારા લેવાયેલા દૃષ્ટિકોણ સાથે સંપૂર્ણપણે સંમત છીએ કે ખાતું, જાહેરનામા પછી પરિપત્ર બહાર પાડીને, જાહેરનામામાં નવી શરત ઉમેરી શકે નહીં જેનાથી મુક્તિ જાહેરનામાનો વ્યાપ કાં તો મર્યાદિત થાય અથવા તેમાં ઘટાડો થાય.

૩૪. આ દૃષ્ટિકોણ સાન્દુર માઇક્રો સર્કિટ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, બેલગામ માં પુનરાવર્તિત કરવામાં આવ્યો હતો. જો કે સાન્દુર માઇક્રો સર્કિટ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં વિવાદ અલગ પ્રકારનો હતો, તેમ છતાં સદર નિર્ણયમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતની નોંધ લેવી સુસંગત છે. આ કોર્ટે ઠેરવ્યું હતું કે પરિપત્ર વૈધાનિક રીતે બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાની અસરને દૂર કરી શકે નહીં તે સિદ્ધાંત તે કેસની હકીકતોને પણ લાગુ પડશે. આ કોર્ટે આ પ્રમાણે ઠેરવ્યું હતું:

૬. વૈધાનિક રીતે બહાર પાડવામાં આવેલ જાહેરનામાથી વિપરીત પરિપત્રની અસરકારકતા સંબંધિત મુદ્દાની આ કોર્ટ દ્વારા ઘણા કેસોમાં તપાસ કરવામાં આવી છે. એક પરિપત્ર વૈધાનિક રીતે બહાર પાડવામાં આવેલા જાહેરનામાની અસરને દૂર કરી શકે નહીં. હકીકતમાં કેટલાક કેસોમાં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે પરિપત્ર મુક્તિ જાહેરનામાને ઘટાડી શકે નહીં અને મુક્તિ જાહેરનામાના દાયરાને મર્યાદિત કરી શકે નહીં અથવા તેને નબળો પાડી શકે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે પરિપત્ર બહાર પાડીને મુક્તિનો વ્યાપ મર્યાદિત કરતી અથવા તેને ઘટાડતી નવી શરત લાદી શકાય નહીં. આ સિદ્ધાંત હાલના કેસોને પણ લાગુ પડે છે, ભલે વિવાદ અલગ પ્રકારનો હોય.

૩૫. આ કોર્ટ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાના સ્પષ્ટ સિદ્ધાંતને અનુસરતાં, તે સ્પષ્ટ છે કે બોર્ડ તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના વહીવટી પરિપત્ર દ્વારા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામામાં નિર્ધારિત 'કૃષિ અને ડેરી પેદાશો સિવાયના' શબ્દપ્રયોગનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરીને ફૂડ ખાદ્ય તેલ સહિત કૃષિ/ડેરી મૂળમાંથી મેળવેલ તમામ પ્રકારના ઉત્પાદનોનો સમાવેશ કરી શક્યું ન હોત. જો આ સ્વીકારવામાં આવે, તો તે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામામાં વૈધાનિક રીતે પૂરી પાડવામાં આવેલ મુક્તિ પ્રાપ્ત માલમાંથી બાકાત રાખવાની શરતોને ફરીથી લખવા સમાન ગણાશે. આ અસ્વીકાર્ય છે. તે હદ સુધી, તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪-કસ્ટમ્સ કોઈ કાનૂની પરિણામ ધરાવતો નથી.

૩૬. તેથી, ઉપર ઘડવામાં આવેલા પ્રશ્નનો અમારો જવાબ એ રહેશે કે તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ ના પરિપત્ર દ્વારા, બોર્ડ 'કૃષિ અને ડેરી પેદાશો સિવાયના' એવી

અપવાદરૂપ કલમનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરીને તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા હેઠળ અપીલકર્તાને આપવામાં આવેલા લાભોને ઘટાડી શક્યું ન હોત.

૩૭. આ બાબત આપણને તે નિર્ણાયક પ્રશ્ન તરફ દોરી જાય છે કે શું અપીલકર્તા દ્વારા આયાત કરવામાં આવેલ ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે. સંબંધિત પ્રશ્ન એ છે કે, કૃષિ પેદાશ શું છે અથવા કૃષિ પેદાશ દ્વારા આપણો શું અર્થ થાય છે?

૩૮. ઉપરોક્ત મુદ્દાનું વિશ્લેષણ કરીએ તે પહેલાં, ચાલો આપણે આ સંદર્ભમાં હાઇકોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા તર્કની તપાસ કરીએ. આ તર્ક વાદગ્રસ્ત ચુકાદાના પેરા ૯ અને ૯.૧ માં દર્શાવેલ છે. અપીલકર્તાની ઉત્પાદન પ્રક્રિયાનું વર્ણન કરતા આકૃતિના વિશ્લેષણ પર, હાઇકોર્ટે અવલોકન કર્યું કે ઉત્પાદનનું મૂળ તત્વ/જડ સોયાબીન છે. અપીલકર્તા દ્વારા પણ એ નિર્વિવાદ છે કે સોયાબીન એક કૃષિ પેદાશ છે. અપીલકર્તાની એ દલીલનો સંદર્ભ લીધા પછી કે ઉત્પાદનની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થયા પછી, ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ એક અલગ ચીજવસ્તુ બની જાય છે, હાઇકોર્ટે અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ભલે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા તરીકે ઓળખાવી શકાય પરંતુ જે જોવાનું છે તે એ છે કે કૃષિ પેદાશ તરીકે સોયાબીન એક પ્રાથમિક પેદાશ છે જે તેને વધુ ઉપયોગી અથવા વેચાણક્ષમ બનાવવા માટે એક સરળ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થાય છે; તે કોઈ પણ રીતે અલગ ઓળખ પ્રાપ્ત કરે છે તેમ કહી શકાય નહીં. નીલગિરીના તેલથી વિપરીત, તેલ કાઢવાથી સોયાબીન પોતાની ઓળખ ગુમાવતું નથી. રેકૉર્ડ પર

મૂકવામાં આવેલા ટેસ્ટ રિપોર્ટ પર હાઈકોર્ટે આધાર રાખ્યો હતો કે જ્યાં સુધી ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ રિફાઈન ન થાય ત્યાં સુધી તેનો માનવ વપરાશ માટે ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. તેથી, હાઈકોર્ટે અપીલકર્તાની એ દલીલ નકારી કાઢી હતી કે સમજાવ્યા મુજબની પ્રક્રિયામાંથી પસાર થયા પછી, સોયાબીન એક અલગ વેચાણક્ષમ ઓળખ પ્રાપ્ત કરે છે તે કોઈપણ ગુણદોષ વગરની છે અને આકારણી સત્તાધિકારીના એ તારણને સમર્થન આપ્યું હતું કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે.

૩૯. આપણે કૃષિ અને કૃષિ પેદાશના ખ્યાલ તરફ થોડી વાર પછી ધ્યાન આપીશું. પ્રથમ, ચાલો આપણે સોયાબીનનું ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણ કરવાની પ્રક્રિયા સામે અપીલકર્તાની દલીલ સાથે કામ કરીએ; શું તે ઉત્પાદન સમાન છે? અપીલકર્તાએ ઉપરોક્ત પ્રક્રિયા હાથ ધરવા માટે લીધેલા ચાર પગલાંનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. આ તબક્કે આપણે નોંધ લેવાની જરૂર છે કે જ્યારે હાઈકોર્ટે સ્વીકાર્યું હતું કે અપીલકર્તા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા હોઈ શકે છે પરંતુ અંતિમ ઉત્પાદન અલગ ઓળખ પ્રાપ્ત કરતું નથી. હાઈકોર્ટેનો દૃષ્ટિકોણ એ છે કે તેલ કાઢવા પર સોયાબીન પોતાની ઓળખ ગુમાવતું નથી. ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ જ્યાં સુધી રિફાઈન ન થાય ત્યાં સુધી તેનો માનવ વપરાશ માટે ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. તેથી, ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે.

૪૦. સોયાબીનનું કૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણ કરવા માટે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા હાથ ધરવા અપીલકર્તા દ્વારા દર્શાવેલ પગલાં નીચે મુજબ છે:

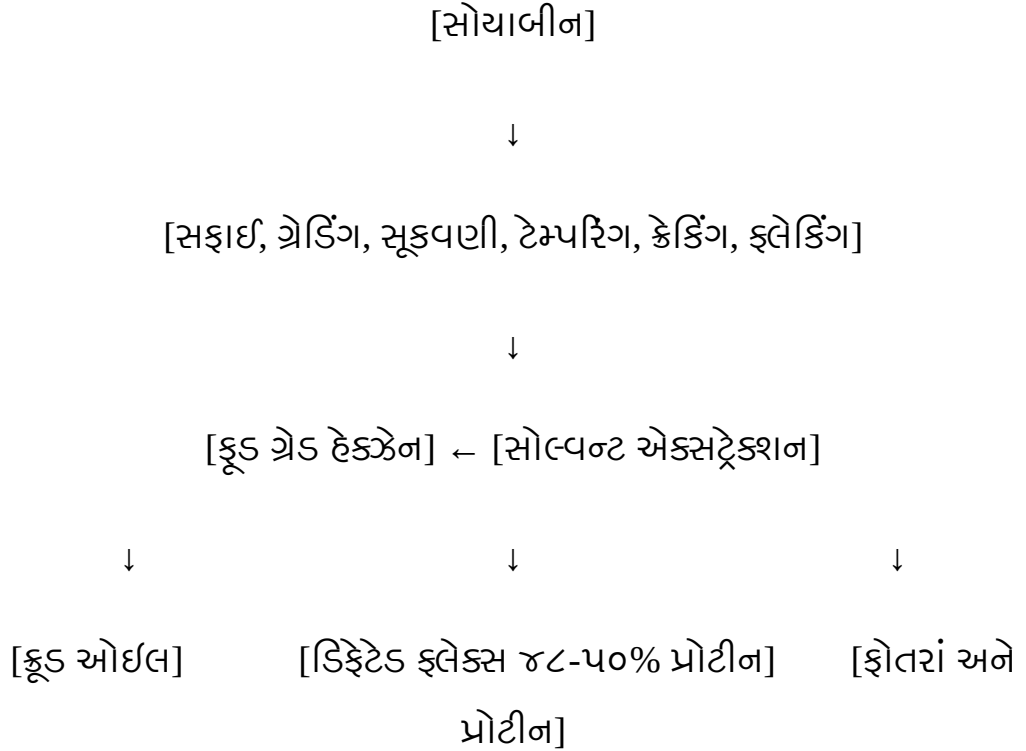
પગલું ૧ - મંડીઓ (બજારો) માંથી ખરીદેલ સોયાબીન સાયલોમાં સંગ્રહિત કરવામાં આવે છે જ્યાં ભેજ અને ગરમી મુક્ત યોગ્ય સંગ્રહની ખાતરી કરવામાં આવે છે;

પગલું ૨ - સાયલોમાંથી, આ દાણાઓને કન્વેયર દ્વારા કિલનિંગ મશીનમાં લઈ જવામાં આવે છે જ્યાં તમામ ધૂળ, પથ્થરો અને બાહ્ય સામગ્રી દૂર કરવામાં આવે છે. સ્કીનીંગ પછી, તે કૂકરમાં જાય છે. રાંધ્યા પછી, તે ફ્લેકરમાં જાય છે જ્યાં ફ્લેકિંગ કરવામાં આવે છે અને આ ફ્લેક્સ પછી એક્સટ્રેક્ટરમાં આપવામાં આવે છે.

પગલું ૩ - ફ્લેક્સ એક બાજુથી આપવામાં આવે છે અને તાજુ સોલ્વન્ટ - હેક્ઝેન બીજી બાજુથી આપવામાં આવે છે, બંને સતત વિરુદ્ધ દિશામાં આગળ વધે છે. એક્સટ્રેક્ટરના બેલ્ટની ઝડપ અને ફ્લેક્સ તથા હેક્ઝેન આપવાનો દર એવી રીતે ગોઠવવામાં આવે છે કે ફ્લેક્સ એક્સટ્રેક્ટરમાંથી બહાર નીકળે ત્યાં સુધીમાં ફ્લેક્સમાંથી સંપૂર્ણ તેલ નીકળી જાય છે.

પગલું ૪ - મિસેલા નામના તેલ ધરાવતા સોલ્વન્ટને ડિસ્ટિલેશન યુનિટમાં લઈ જવામાં આવે છે જ્યાં ડિસ્ટિલેશન અને કન્ડેન્સેશન દ્વારા સોલ્વન્ટ પાછો મેળવવામાં આવે છે. ત્યારપછી, તેલને અલગ ટાંકીમાં મોકલવામાં આવે છે. એક્સટ્રેક્ટરના બીજા છેડેથી બહાર નીકળતી કેક (ખોળ) ને ઠંડી કરવામાં આવે છે અને પછી સોલ્વન્ટના અંશો દૂર કરવા માટે ટોસ્ટરમાં લઈ જવામાં આવે છે. ટોસ્ટેડ ડીઓસી (સોયામીલ) ને સંગ્રહ કરવા, પેક કરવા અને મોકલવા માટે ડીઓસી ગોડાઉનમાં મોકલવામાં આવે છે. આ કાઢેલ તેલ સ્ટોરેજ ટાંકીમાં મોકલવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ રિફાઇન્ડ તેલ બનાવવા માટે રિફાઇનરીમાં લઈ જવા માટે રવાના કરવામાં આવે છે.

૪૧. આ રીતે સોયાબીનનું ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલમાં રૂપાંતરણ કરવાની પ્રક્રિયા છે. ઉપરોક્ત પ્રક્રિયાના આધારે, અપીલકર્તા દલીલ કરે છે કે એક અલગ ચીજવસ્તુનું ઉત્પાદન થાય છે. ઉપરોક્ત પ્રક્રિયાને એક આકૃતિ દ્વારા સમજાવવામાં આવી છે જેને આપણે નીચે ટાંકીએ છીએ:

૪૨. ઉપરોક્ત આધારે અપીલકર્તાની એવી દલીલ છે કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ સોયાબીનથી સ્પષ્ટપણે અલગ ચીજવસ્તુ છે. પ્રક્રિયાઓની શ્રેણી દ્વારા, મૂળ કૃષિ પેદાશ સોયાબીન પોતાની ઓળખ સંપૂર્ણપણે ગુમાવે છે. સોયાબીનની કુદરતી ઓળખ સંપૂર્ણપણે નાશ પામે છે અને એક નવું ઉત્પાદન બનાવવામાં આવે છે જે સોયાબીનથી અલગ છે. તેથી, ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલને કોઈપણ રીતે કૃષિ પેદાશ તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૪૩. અપીલકર્તા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાની તપાસ કર્યા પછી અને હાઈકોર્ટે પણ આવી પ્રક્રિયાને ઉત્પાદનની પ્રક્રિયા તરીકે સ્વીકારી હોવા છતાં, ઉત્પાદન અથવા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા સંબંધિત ન્યાયિક દાખલાઓનો સંદર્ભ લેવો ઉપયોગી રહેશે.

૪૪. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ દિલ્હી કલોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કંપની લિમિટેડ^૧ માં, આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે ઠેરવ્યું કે એક શબ્દ તરીકે વપરાતો 'ઉત્પાદન' ક્રિયાપદ સામાન્ય રીતે 'નવા પદાર્થને અસ્તિત્વમાં લાવવા' તરીકે સમજાય છે, પછી ભલે પરિણામરૂપ ફેરફાર ગમે તેટલો નાનો હોય. 'ઉત્પાદન' માં ફેરફાર સૂચિત છે પરંતુ દરેક ફેરફાર ઉત્પાદન નથી. વસ્તુનો દરેક ફેરફાર એ પ્રક્રિયા, શ્રમ અને કુશળતાનું પરિણામ છે. પરંતુ તેને 'ઉત્પાદન' બનાવવા માટે કંઈક વધુ જરૂરી છે. તેમાં પરિવર્તન હોવું આવશ્યક છે; એક વિશિષ્ટ નામ, ગુણધર્મ અથવા ઉપયોગ ધરાવતી નવી અને અલગ વસ્તુ અસ્તિત્વમાં આવવી જોઈએ.

૪૫. આ કોર્ટ દ્વારા ડેપ્યુટી સીએસટી વિરુદ્ધ પાયો ફૂડ પેકર્સ^૨ માં 'ઉત્પાદન' શબ્દપ્રયોગના અર્થ પર વિચારણા કરવામાં આવી હતી. સદર નિર્ણયમાં, ત્રણ-જજોની બેંચે ઠેરવ્યું હતું કે ઉત્પાદન થયું છે તેમ કહી શકાય કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે વિકસાવવામાં આવેલી કસોટી એ છે કે જે ચીજવસ્તુને ઉત્પાદનની પ્રક્રિયામાંથી પસાર કરવામાં આવે છે તેને હવે મૂળ ચીજવસ્તુ તરીકે ગણી શકાય

^૧ એ.આઈ.આર. ૧૯૬૩ એસ.સી. ૭૯૧

^૨ (૧૯૮૦) સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૭૪

નહીં પરંતુ વેપારમાં એક નવી અને અલગ ચીજવસ્તુ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. આ કોર્ટે ઉત્પાદન થયું છે કે નહીં તે નક્કી કરવા માટે નીચે મુજબની કસોટી નિર્ધારિત કરી હતી:

પ. xxx xxx xxx xxx

સામાન્ય રીતે ઉત્પાદન એ એક અથવા વધુ પ્રક્રિયાઓનું અંતિમ પરિણામ છે જેમાંથી મૂળ ચીજવસ્તુને પસાર કરવામાં આવે છે. પ્રક્રિયાનું સ્વરૂપ અને પ્રમાણ એક કેસથી બીજા કેસમાં બદલાઈ શકે છે, અને ખરેખર પ્રક્રિયાના ઘણા તબક્કા હોઈ શકે છે અને કદાચ દરેક તબક્કે અલગ પ્રકારની પ્રક્રિયા હોઈ શકે છે. દરેક પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવા સાથે, મૂળ ચીજવસ્તુમાં ફેરફાર થાય છે. પરંતુ માત્ર ત્યારે જ જ્યારે ફેરફાર, અથવા ફેરફારોની શ્રેણી, ચીજવસ્તુને એવા બિંદુ સુધી લઈ જાય છે જ્યાં વ્યાપારી રીતે તેને હવે મૂળ ચીજવસ્તુ તરીકે ગણી શકાતી નથી પરંતુ તેના બદલે એક નવી અને વિશિષ્ટ વસ્તુ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે ત્યારે ઉત્પાદન થયું હોવાનું કહી શકાય.

૪૬. આ દૃષ્ટિકોણને આ કોર્ટ દ્વારા કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ, ઓરિસ્સા વિરુદ્ધ મેસર્સ એન.સી. બુધરાજા એન્ડ કંપની^૩ માં સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું. તે કેસમાં આ કોર્ટ મર્યાદિત પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી રહી હતી કે શું પાણીનો સંગ્રહ કરવા માટે ડેમ (જળાશય) ના નિર્માણને કેસના સંજોગો મુજબ એક વસ્તુ અથવા વસ્તુઓનું ઉત્પાદન અથવા પેદા કરવા સમાન ગણી શકાય. ઉપરોક્ત પ્રશ્ન ઇનકમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦-એચએચ હેઠળ કરદાતા દ્વારા માંગવામાં આવેલી કપાતના સંદર્ભમાં ઉદ્ભવ્યો હતો. આ કોર્ટે સમજાવ્યું કે 'પેદા

^૩ (૧૯૯૪) સપ્લી. ૧ એસ.સી.સી. ૨૮૦

કરવું' શબ્દનો અર્થ 'ઉત્પાદન' શબ્દ કરતાં વધુ વ્યાપક છે; જ્યારે દરેક ઉત્પાદનને પેદાશ તરીકે ઓળખાવી શકાય છે, ત્યારે દરેક પેદાશ ઉત્પાદન સમાન હોવી જરૂરી નથી અને ત્યારપછી પાયો ફૂડ પેકર્સ (ઉપરોક્ત) માં આ કોર્ટ દ્વારા 'ઉત્પાદન' શબ્દપ્રયોગને આપેલા અર્થને સમર્થન આપ્યું હતું.

૪૭. કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ વિરુદ્ધ સ્ટેન્સ અમાલગમેટેડ એસ્ટેટ્સ લિમિટેડ⁴ માં, મદ્રાસ હાઇકોર્ટ ઇનકમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૨૫૬(૨) હેઠળ તેને કરવામાં આવેલા સંદર્ભ પરના પ્રશ્નની તપાસ કરી રહી હતી: શું ઇનકમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ એવું ઠેરવવામાં સાચી હતી કે કરદાતા દ્વારા પોતે ઉગાડેલા નીલગિરીના ઝાડના પાંદડામાંથી કાઢવામાં આવેલા નીલગિરીના તેલના વેચાણની આવક કૃષિ આવકના સ્વરૂપમાં હતી અને તેથી ઇનકમ ટેક્સ આકારણીપાત્ર નહોતી? સંદર્ભ મહેસૂલની વિનંતી પર હતો. ઇનકમ ટેક્સ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ (સંક્ષિપ્તમાં 'ટ્રિબ્યુનલ') નું તારણ એવું હતું કે નીલગિરીનું તેલ કૃષિ પેદાશ છે. તે પૃષ્ઠભૂમિમાં હાઇકોર્ટે પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું નીલગિરીના પાંદડામાંથી કાઢવામાં આવેલ નીલગિરીનું તેલ કૃષિ પેદાશ તરીકે ગણી શકાય. હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે ઠેરવ્યું હતું કે નીલગિરીના પાંદડામાંથી કાઢવામાં આવેલ તેલ એ એક અલગ ઉત્પાદન છે. હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયામાં, નીલગિરીના પાંદડા પોતાની મૂળ ઓળખ ગુમાવે છે. તેથી, હાઇકોર્ટે ઠેરવ્યું કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા લેવાયેલો અભિપ્રાય કે નીલગિરીના પાંદડામાંથી કાઢવામાં આવેલ નીલગિરીનું તેલ પણ એક કૃષિ પેદાશ છે તે યોગ્ય નથી.

⁴ (૧૯૯૮) ૨૩૨ આઈ.ટી.આર. ૪૪૩

૪૮. આ કોર્ટે કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ વિરુદ્ધ સાયનામિડ ઇન્ડિયા લિમિટેડ^૫ માં એક રસપ્રદ પ્રશ્ન પર વિચાર કર્યો કે શું ડાંગરના ફોતરાં (રાઈસ હસ્ક) કૃષિ પેદાશ હતી કે નહીં. કરદાતાએ ઇનકમ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૩૫-સી હેઠળ કપાતનો દાવો કર્યો હતો અને એવી રજૂઆત કરી હતી કે તે પશુ આહારનું ઉત્પાદન કરે છે જેમાં મુખ્યત્વે કાચા માલ તરીકે ડાંગરના ફોતરાંનો ઉપયોગ થતો હતો. ટ્રિબ્યુનલે એ આધાર પર કપાત અમાન્ય રાખી હતી કે ડાંગરના ફોતરાં કૃષિ પેદાશ નહોતા કારણ કે તે કૃષિ પ્રયાસનું સીધું પરિણામ નહોતા. ખેડૂત દ્વારા જે પેદા કરવામાં આવ્યું હતું તે ડાંગર હતું જેને એકલાને કૃષિ પેદાશ ગણી શકાય. ફોતરાં એ ફોતરાં અલગ કરવાની (ડીહસ્કિંગ) પ્રક્રિયાનું પરિણામ હતું જે ખેતી નહોતી. હાઈકોર્ટે કરદાતાની તરફેણમાં પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં ઠેરવ્યું કે ડાંગરમાંથી ફોતરાં અલગ કરવાની કામગીરી સામાન્ય રીતે સમજાતી ઔદ્યોગિક અથવા ઉત્પાદન કામગીરી નથી. તે મૂળભૂત રીતે કૃષિ કામગીરી છે. ડીહસ્કિંગના પરિણામે ચોખા અને ફોતરાં બંને તેમના કુદરતી સ્વરૂપમાં રહે છે અને 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દ હેઠળ આવરી લેવાય છે. તે સંદર્ભમાં આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દનું ઉદાર અર્થઘટન કરવું જરૂરી છે જેથી તેમાં માત્ર પ્રાથમિક પેદાશ જે વાસ્તવમાં ઊગે છે તે જ નહીં પરંતુ એવી પેદાશનો પણ સમાવેશ થાય છે જે તેને વધુ વેચાણક્ષમ અથવા વધુ ઉપયોગી બનાવવા માટે એક સરળ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થાય છે. ચોખા અને ફોતરાં ભલે અલગ કરવામાં આવ્યા હોય છતાં જેમ ઉત્પાદિત થયા હતા તેમ રહે છે અને તેથી 'કૃષિ પેદાશ' બની રહે છે.

^૫ (૧૯૯૯) ૩ એસ.સી.સી. ૭૨૭

૪૯. જય ભગવાન ઓઈલ એન્ડ ફ્લોર મિલ્સ વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા^૬ માં, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે કોઈ પ્રક્રિયા નવી અને અલગ વસ્તુનું ઉત્પાદન કરતી ઉત્પાદન પ્રક્રિયા છે કે નહીં તે સુનિશ્ચિત કરવા માટેની સાચી કસોટી એ છે કે, શું ઉત્પાદિત વસ્તુને વેપારમાં, તેનો વ્યવહાર કરનારાઓ દ્વારા, ઉત્પાદનમાં સંકળાયેલી ચીજવસ્તુ/કાચા માલથી ઓળખમાં અલગ વેચાણક્ષમ ઉત્પાદન તરીકે ગણવામાં આવે છે કે કેમ.

૫૦. ફરીથી, કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, કાનપુર વિરુદ્ધ મિનરલ ઓઈલ કોર્પોરેશન^૭ ના કેસમાં, આ કોર્ટની ત્રણ-જજોની બેંચે દિલ્લી કલોથ એન્ડ જનરલ મિલ્સ કંપની લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) માં લેવાયેલા દષ્ટિકોણને સમર્થન આપ્યું હતું અને ઠેરવ્યું હતું કે ઉત્પાદન ગણવા માટે, ઉત્પાદન પ્રક્રિયાના પરિણામે વિશિષ્ટ નામ, ગુણધર્મ અથવા ઉપયોગ ધરાવતી નવી ચીજવસ્તુ અસ્તિત્વમાં આવવી જોઈએ. ઉત્પાદન થયું છે તેમ કહી શકાય કે નહીં તે નક્કી કરવા માટેની સાચી કસોટી એ છે કે શું ઉત્પાદનની પ્રક્રિયાને આધીન રહેલી ચીજવસ્તુને હવે મૂળ ચીજવસ્તુ તરીકે ગણી શકાય નહીં પરંતુ વેપારમાં તેને એક નવી અને અલગ ચીજવસ્તુ તરીકે માન્યતા આપવામાં આવે છે.

૫૦.૧. તે કેસની હકીકતોમાં, આ કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તાઓ ટ્રાન્સફોર્મર તેલ લાવતા હતા અને અશુદ્ધિઓ દૂર કરીને, તેને ફરીથી ટ્રાન્સફોર્મર તેલ તરીકે વાપરી શકાય તેવું બનાવતા હતા. પ્રક્રિયા પહેલાં

^૬ (૨૦૦૯) ૧૪ એસ.સી.સી. ૬૩

^૭ (૨૦૧૫) ૧૪ એસ.સી.સી. ૬૪

અને પછી, ઉત્પાદન માત્ર ટ્રાન્સફોર્મર તેલ જ હતું. તેમ હોવાથી, આ કોર્ટે ઠેરવ્યું કે અપીલકર્તા દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાના પરિણામે નવી અને વિશિષ્ટ ચીજવસ્તુ અસ્તિત્વમાં આવી છે તેમ કહી શકાય નહીં.

૫૧. આમ, ઉત્પાદન ગણવા માટે, નીચે મુજબના આવશ્યક લક્ષણો છે:

(૧) એક પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણી હોવી જોઈએ.

(૨) મૂળ ચીજવસ્તુ અથવા કાર્યો માલ પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણી દ્વારા પરિવર્તનમાંથી પસાર થાય છે.

(૩) પ્રક્રિયા અથવા પ્રક્રિયાઓની શ્રેણીના અંતે, એક નવી ચીજવસ્તુ અસ્તિત્વમાં આવે છે.

(૪) નવી ચીજવસ્તુનું એક અલગ નામ, ગુણધર્મ અથવા ઉપયોગ હોવો જોઈએ અને તેને હવે મૂળ ચીજવસ્તુ તરીકે ગણી શકાય નહીં.

(૫) તેને મૂળ ચીજવસ્તુથી અલગ ગણવામાં આવવી જોઈએ અને વેપારમાં તે રીતે માન્યતા મળવી જોઈએ.

૫૨. કસોટી એ નથી કે અંતિમ ઉત્પાદન વપરાશ યોગ્ય ઉત્પાદન છે કે નહીં. તેથી, હાઇકોર્ટે એવું માનીને સ્પષ્ટપણે મુદ્દો ચૂકી ગઈ હતી કે કારણ કે ફૂડ ડીગ્રમ્ડ સોયાબીન તેલ વધુ રિફાઇન કરવામાં આવ્યું ન હતું અને તેથી તે વપરાશયોગ્ય વસ્તુ નહોતી; તેની કોઈ અલગ ઓળખ નહોતી. આ ઉત્પાદનની કસોટી નથી. જ્યારે એમાં કોઈ વિવાદ નથી કે સોયાબીન એક કૃષિ પેદાશ છે, હાઇકોર્ટે

આસિસ્ટન્ટ કમિશનરના અભિપ્રાયને સમર્થન આપતાં ઠેરવ્યું કે ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ પણ એક કૃષિ પેદાશ છે. ચોક્કસપણે, ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ સોયાબીનથી અલગ છે; તે સોયાબીન જેવી સમાન વસ્તુ નથી.

૫૩. એકિઝમ પોલિસીમાં 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દપ્રયોગની વ્યાખ્યા કરવામાં આવી નથી. તેથી, 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દપ્રયોગને સમજવા માટે, શબ્દકોશના અર્થનો સંદર્ભ લેવો પડશે અને સામાન્ય વ્યવહારની કસોટી લાગુ કરીને 'કૃષિ પેદાશ' તરીકે શું સમજવામાં આવે છે તેનો પણ સંદર્ભ લેવો પડશે.

૫૪. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરી, નવમી આવૃત્તિમાં, 'ખેતી' ને જમીનની ખેતી કરવી, પાકની લણણી કરવી અને પશુપાલન કરવું તેવા વિજ્ઞાન અથવા કળા તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે.

૫૪.૧. સુપ્રિમ કોર્ટ વર્ડ્સ એન્ડ ફ્રેઝિસ, ચોથી આવૃત્તિ, 'ખેતી' ને તેના મૂળ અર્થમાં એજર, એટલે કે ખેતર, અને કલ્ચુરા, એટલે કે ખેતી કરવી તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરે છે; જેનો અર્થ ખેતરની ખેતી થાય છે.

૫૫. પી. રામનાથ ઐયરના એડવાન્સ લો લેક્સિકોન, સાતમી આવૃત્તિમાં, 'કૃષિ હેતુ' શબ્દપ્રયોગને પાક ઉગાડવાના હેતુ માટે જમીનનો ઉપયોગ કરવાનો અર્થ આપવામાં આવ્યો છે. તે જમીનની ખેતી કરવી, પાકની લણણી કરવી અને પશુપાલન કરવાનું વિજ્ઞાન અને કળા છે અને માણસ માટે ઉપયોગી છોડ અને પ્રાણીઓના ઉત્પાદનનું વિજ્ઞાન અથવા કળા તરીકે પણ છે અને માણસના ઉપયોગ માટે આવા ઉત્પાદનોની તૈયારી અને તેમના નિકાલના વિવિધ અંશો છે.

૫૫.૧. 'કૃષિ હેતુઓ' શબ્દપ્રયોગ પાક ઉગાડવાના હેતુઓ માટે ખેડાણ અને વાવણીનો સંદર્ભ આપે છે. તેમના વ્યાપક અર્થમાં, શબ્દોમાં ચરાણનો પણ સમાવેશ થઈ શકે છે.

૫૬. કેરળ હાઈકોર્ટે પી. નારાયણન નાયર વિરુદ્ધ ડૉ. લોકેશન નાયર^૮ માં 'કૃષિ પેદાશ' શબ્દપ્રયોગના શબ્દકોશના અર્થનો નીચે મુજબ સંદર્ભ આપ્યો હતો:

૧૪. કૃષિ પેદાશ. જે વસ્તુઓનું ઉત્પાદન સ્થળ ખેતર પર છે અને જે ઉત્પાદન અથવા અન્ય ઔદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓથી વિપરીત કૃષિ કાર્યોમાં રોકાયેલા લોકોની મહેનત દ્વારા સમાજના ઉપયોગ માટેની સ્થિતિમાં લાવવામાં આવે છે. જે પશુપાલન/ખેતીકામ અને જમીનની ખેતીનું સીધું પરિણામ છે. ઉત્પાદન તેની કુદરતી બિન-ઉત્પાદિત સ્થિતિમાં હોય છે.

૫૭. તેથી, ઉપરોક્ત કસોટી લાગુ કરતાં, ફૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એક કૃષિ પેદાશ છે તેવા હાઈકોર્ટ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય સાથે અમે સંમત થવા માટે અસમર્થ છીએ.

૫૮. આમ, ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે અમારા તારણો નીચે મુજબ નોંધીએ છીએ:

(૧) તારીખ ૩૦.૦૧.૨૦૦૪ નો પરિપત્ર નં. ૧૦/૨૦૦૪ જ્યાં સુધી તે તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના વૈધાનિક જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ માં અપવાદરૂપ કલમનો વિસ્તાર કરે છે ત્યાં સુધી તેનું કોઈ કાનૂની પરિણામ રહેશે નહીં.

^૮ એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ કેર. ૧૪૧

(૨) ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ એ સોયાબીનથી ગુણધર્મ અને ઓળખમાં એક અલગ અને વિશિષ્ટ ઉત્પાદન છે.

(૩) અપીલકર્તા દ્વારા કાચા માલ તરીકે સોયાબીનનો ઉપયોગ કરીને અને ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ ઉત્પાદનમાં પરિણમતી હાથ ધરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ઉત્પાદન છે.

(૪) ક્રૂડ ડીગમ્ડ સોયાબીન તેલ કૃષિ પેદાશ નથી.

(૫) તેથી, અપીલકર્તા તારીખ ૦૧.૦૪.૨૦૦૩ ના જાહેરનામા નં. ૫૩/૨૦૦૩ હેઠળના લાભો માટે હકદાર રહેશે.

૫૯. ઉપરોક્ત ચર્ચાઓ અને પહોંચેલા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે બાકીના મુદ્દાઓ પર વધુ વિચારણા કરવાની જરૂર નથી.

૬૦. પરિણામે, અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. હાઈકોર્ટનો તારીખ ૦૫.૦૮.૨૦૧૯ નો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ તથા આસિસ્ટન્ટ કમિશનર દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૯.૦૧.૨૦૦૭ નો હુકમ આથી રદ કરવામાં આવે છે.

૬૧. જો કે, ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ કરવામાં આવતો નથી.

કેસનું પરિણામ: અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This is an AI-assisted translation.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.